

IUNEA

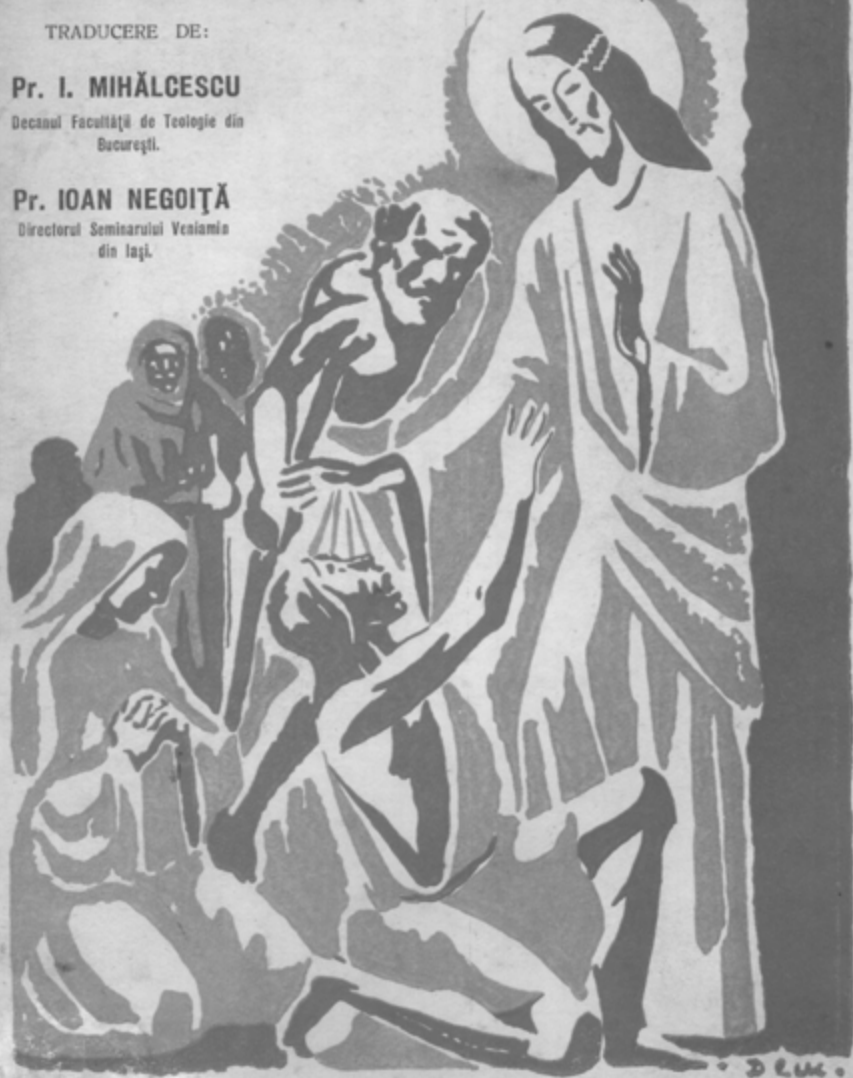
TRADUCERE DE:

Pr. I. MIHĂLCESCU

Decanul Facultății de Teologie din
București.

Pr. IOAN NEGOIȚĂ

Directorul Seminarului Veniamin
din Iași.

• D. E. M. •

ED. T. R. A „CUGETAREA”

F. BETTEX

MINUNEA

TRADUCERE DE:

Pr. I. MIHĂLCESCU

Decanul Facultății de Teologie din
București.

Pr. IOAN NEGOIȚĂ

Directorul Seminarului Veniamin
din Iași.

MS

EDIȚIUNEA II

EDITURA „CUGETAREA“

P. C. GEORGESCU-DELAFRAS
BUCUREȘTI, IV — Str. Mătăsari, 23

PREFAȚA LA EDIȚIA ÎNȚAI

CITITORULE,

Nu te sfii să citești această cărticică. Ia-o cu încredere, citește-o cu băgare de seamă și vei avea un neprețuit folos din citirea ei, cum au avut sute de mii și milioane înainte de tine.

Să nu-ți însufle neîncredere nici titlul ei, nici biblioteca în care e dată la lumină. Titlul unei cărți nu joacă mare rol decât pentru acei care obicinuesc să judece cărțile numai după titlu. Dar cum tu nu-ți vei putea face o idee exactă — bună sau rea — despre marfa ce se vinde într'o prăvălie numai după firmă, ci pentru aceasta va trebui să intri în prăvălie și să vezi ce e și ce nu e în ea, tot astfel și despre cuprinsul acestei cărticele. Citește-o și te vei convinge că titlul nu este decât o firmă cinstită și care nu țintește să ademenească pe nimeni, care nu făgăduiește nimănui tucruri care nu se găsesc în ea. Mai mult chiar. Vei afla în ea cu mult mai mult decât te-ai așteptat, decât ți-ai închipuit. Vei afla idei sănătoase, înalte, dătătoare de viață și izvor de adâncă mângâiere.

Să nu-ți însufle neîncrederea nici biblio-

teca în care apare această cârticică. Căci biblioteca, deși se numește „teologică“, totuși nu va publica lucrări de pură știință teologică, de care să te temi că nu le vei înțelege sau că te vor plictisi, dacă ești profan într'ale Teologiei, ori de care să-ți fie capul plin, dacă ești familiarizat cu cele ale Teologiei. Nu, ci Biblioteca teologică va cuprinde mai mult opere de literatură teologică, opere care să contribue la lărgirea și aprofundarea cunoștințelor pe care trebuie să le aibă orice om cu o anumită doză de cultură privitor la chestiunile teologice, opere în fine care să se citească cu ușurință și cu drag de oricine. De aceea multe din ele nici nu vor fi opere scrise de teologi.

Însăși lucrarea de față nu e opera unui teolog. Autorul ei este un naturalist și cunoscut scriitor german, din ale cărei scrieri vom mai traduce, poate, și altele. Un lucru e de observat, de admirat și de imitat la autor: căldura cu care apără credința în minuni care este — după el — aceeași cu credința în Dumnezeu.

Fie ca citirea acestei cârticele, să trezească în sufletul tău, iubite cititorule, dorința de a cunoaște și alte lucrări la fel cu aceasta și a pune în practică ceea ce se spune în ele.

PREFAȚĂ LA EDIȚIA A DOUA

Traducerea de față a lucrării pastorului nu naturalistului — F. Better a fost făcută în anul 1912, de actualul Director al Seminarului Veniamin din Iași, Preotul I. Negoită, pe atunci student al facultății de Teologie din București. Revăzută a fost și atunci și acum de mai jos semnatul, pe atunci profesor laic, astăzi preot și Decan al mai sus pomenitei facultăți.

Și în 1912 lucrarea aceasta a aflat o foarte bună primire. Sper că astăzi, când se vorbește, discută și scrie atât de mult despre minunea sau minunile dela Maglavit, primirea ce i se va face va fi și mai bună, pentrucă ea lămurește admirabil, ce este minunea și posibilitatea ei, cu o rară temeinicie științifică, cu o logică strânsă și într'o aleasă formă literară.

Autorul ei, pastorul Better, azi decedat, a fost unul din cei mai fertili și mai gustați scriitori religioși populari ai națiunii germane dela începutul acestui veac. Din con-

deiul lui au ieșit numeroase opere și mari și mai mici, în care cele mai variate și mai profunde cunoștințe din câmpul tuturor științelor pozitive, sociale și filosofice sunt expuse și valorificate din punct de vedere religios și moral, într'un stil de uluitoare frumusețe. Una din lucrările lui mai însemnate, și destul de voluminoasă, intitulată: „Creștinismul și studiul naturii“, a apărut deja în două ediții (1923 și 1925), tradusă tot de păr. I. Negoită împreună cu un distins coleg al său de preoție și profesorat, N. Donos.

Altele sunt în curs de traducere.

Să fie dar încredințat cititorul că are în mână o lucrare de mare valoare a unui mare gânditor și scriitor.

București,
14 Octomvrie 1934

Preotul I. Mihalcescu.

MINUNEA

Minune ori nu? Iată una din acele întrebări ce nu dau pace minții omenеști. Oricât de mult s'a vorbit și disputat, scris și predicat, crezut și tăgăduit cu privire la aceasta, nici nu s'a izgonit minunea din lume, nici nu s'a crezut de toți. Și deoarece acum se ridică unele glasuri, care bucuros declară minunea ca nefolositoare și credința în ea ca vătămătoare, este un semn, că trebuie să privim mai de aproape această minune totdeauna demnă de respect prin vechimea ei, înainte de a o arunca ca pe un fier ruginit. Dar ce-i drept nesocotitul și superficialul isprăvește îndată cu aceasta; el nu cercetează mult nici ființa minunii, nici legile ei, nici urmările ei; nu are în vedere minunea în general, ci o minune oarecare, cum de exemplu, că odată ar fi umblat Hristos pe mare, și exclamă indignat: „Cum se poate crede așa ceva? Așa prost nu sunt eu!“ Și mulțimea și presa intonează și repetă în cor: „Nu! Nu mai suntem noi așa proști în veacul al XX-lea!“ Și aceasta ajunge în totul de crezut.

Însă după oarecare gândire, oricine trebuie să rămâne cuprins de mirare, că astfel de absurdități publice au fost crezute de 6000 de ani, de toate popoarele lumii. Oare, abia noi în veacul XX-lea să fi ajuns la aceea că focul arde, apa înneacă și omul nu poate în mod firesc umbla pe mare, fără a se cufunda? Dar, uimirea, chiar groaza, cu care în toate timpurile, oamenii au privit minunea — ca Nabucadnezar pe tinerii în cuptor și ucenicii pe Hristos, ce umbla pe mare — vorbesc pentru aceasta că acei oameni observau că nu se petrece acolo ceva firesc.

Nu numai în Biblie, ci și în istoria lumii vedem, că oamenii, care au crezut în minune, după întreaga lor manifestare de viață sufletească, nu sunt șarlatani, ba, mulți din ei nici măcar mistici, ori fanatici, ci liniștiți, cu judecată, cu sânge rece ei ne raportează tocmai ceea ce-i de necrezut. Și istoria lumii nu numai ne spune, că oameni destul de mari și însemnați au crezut în minune, dar după o examinare mai de aproape reiese, că tocmai cei mai serioși, cei mai morali, cei temători de Dumnezeu, au fost în toate timpurile, cei care îndeosebi credeau în minune. Trebuie dar să se ascundă ceva în dosul acestei credințe în minuni și acest fenomen trebuie să-și aibă cauza și motivul lui. Să examinăm această enigmă, acest mister, această aparițiune a naturalului și supranaturalului în lumea na-

turală, cum o numim noi și în felul cum Aristotel recomandă înțeleptului, să nu cerceteze elementele izolate, ci întregul și totalitatea a ceea ce vrea să studieze.

* * *

Există supranaturalul? Există dincolo de de munții, care ne mărginesc orizontul și mai presus de cerul albastru, o altă lume mai înaltă și mai sublimă și, în afară de noi, ființe mai înalte, și în afară de legile materiei și ale spiritului, care cârmuesc viața noastră trecătoare, legi mai înalte și necunoscute, o cugetare mai sublimă a unui Dumnezeu nemărginit în măreția și puterea sa și în el și la el o viață veșnică în lumină fără schimbare și turburare? Invia-vor morții, sau se sfârșește totul cu moartea? Cine ne va spune aceasta? Să examinăm pentru aceasta natura noastră și cea înconjurătoare și să ascultăm apoi cuvântul lui Dumnezeu.

Natura ne arată supranaturalul. După cum în regnul mineral ramificațiile cristalului de aur și de argint, asemănătoare celor de copac, sau florile de ghiață preînchipuieși ne dau ideea de plantă, după cum plantele mișcătoare și chiar carnivore pregătesc o trecere către animal, iar câinele ce latră cu accent și mo-

dulație atât de semnificativă și pasările cântătoare preinchipuesc glasurile omenesti, tot așa omul pe inger sau diavol, în care se poate preface; tot astfel întreaga natură face să se înțeleagă o supranatură, unde copacul nu îmbătrânește, floarea nu se ofilește și fructul nu putrezește, o lume unde binele este bine, răul este rău și amândouă au răsplata lor deplină, stabilă și veșnică. — Conștiința, sentimentul acestui supranatural este înăscut omului. Omul natural, omul normal, cum l-a făcut Dumnezeu și l-a pus în această lume, crede în supranatural. Copilul îl găsește cu totul firesc, îl iubește, îl cere și fără supranatural ar fi un gol în viața sa. Chiar aceasta este o mare dovadă pentru acela, care înțelege marele cuvânt al lui Hristos: „De nu veți fi ca copiii, nu veți intra în împărăția cerurilor.“ Și dacă mai târziu aude tânărul tăgăduindu-se minunea, el se miră. — Cum? se întreabă el, să nu existe nimic afară, mai presus și dincolo de această natură, care nu mă mulțumește, de această lume, care oricât de mare este, totuși nu poate umple sufletul meu? Dar de unde vine tocmai această lume plină de acțiuni, ale căror cauze eu nu le văd și de unde dorința și nevoia de a cunoaște aceste cauze? De unde vine că eu doresc a mă sustrage dela aceste legi naturale, care însă ar trebui să mă mulțumească în totul,

dacă ele ar fi singurele în univers? Aș dori să sbor și legea gravitației mă împiedică; să nu fie o lume, unde eu nu voi fi mai fi sclavul ei? Neputința mea mă revoltă și eu caut pretutindeni putere; să nu pot niciodată ajunge la aceea, de a o avea în mine? — Neîncetat mă ostenesc a-mi găsi ochi mai buni; nu se află undeva un ochiu, care vede totul, micul și marele infinit? — Moartea mă înspăimântă; să nu fie oare aceasta o dovadă, că eu sunt făcut pentru o viață veșnică? — Astfel întreaga activitate și năzuință a omului duce la mai bine, mai înalt, mai desăvârșit, mai veșnic și sufletul său se întristează și plânge în sine, dacă i-se spune, că dincolo de ceea ce se vede nu există nimic — Astfel scria un Seneca cu privire la observațiile sale astronomice: „Gândurile noastre se frâng de tăria cerului, nemulțumite de a ști numai ceea ce este vizibil.“ De unde această întristare? Poate să existe o acțiune fără cauză? Și chiar dacă, dincolo de această natură nu s'ar afla nimic, totuși există supranaturalul în mine însumi, căci eu pot cugeta o natură mai înaltă și mai desăvârșită; eu îmi pot reprezenta o lume matematiceste bună și absolut potrivită scopului.

Dar, nu m'am creiat eu însumi. — Cine sau ce mi-a insuflat mie, în timp ce el sau ea mă făcu, această cunoștință a supranaturalului, această sete după el? Se poate să nu fie o

ființă supranaturală desăvârșită și veșnică? În chipul acesta simțim noi supranaturalul în noi și în jurul nostru, în ciuda tuturor sofismelor, care îl tăgăduesc; căci supranaturalul este Dumnezeu, în care trăim, ne mișcăm și suntem. — Acest Dumnezeu este ca soarele, în fața căruia nimeni nu poate privi, însă fără el totul este întuneric, și știința, e o filosofie de șobolani.

Ce numim noi natural, în opoziție cu acest supranatural? Cei mai mulți oameni se mulțumesc cu o concepție despre natură, după care mașina lumii în mersul ei aduce dela sine ziua și noaptea, vara și iarna, ploaia și lumina soarelui, și numesc „natural“ tot ce se repetă regulat, chiar dacă nu cunosc nici cea mai mică parte din aceasta; așa răsărirea ierbei și încolțirea seminței, nașterea și moartea omului și locuirea sufletului invizibil în corp vizibil. Ceea ce are loc zilnic, numesc ei „foarte simplu și natural“, ceea ce se întâmplă odată în o mie de ani, pentru ei e îndoelnic și ciudat; ceea ce nu s'a întâmplat niciodată, este de necrezut și imposibil. — Însă cât de slabă și fără temei este această deosebire, această pornire, comună mai mult sau mai puțin nouă tuturor, de a face să atârne adevărul unui fenomen de felul cum el se repetă, mai des sau mai rar! — Dacă Dumnezeu ar face ca omul să nu se nască ca acum într'un

chip neexplicabil, ci să răsară în fiecare an, primăvara, ca iarba din semințe, atunci am socoti aceasta ca „un fapt istorico-natural, cunoscut de toți“. Și din contră, dacă o sămânță ar încolți numai odată în o mie de ani, atunci învățații noștri ar demonstra, că e absurd și superstițios a crede în ceva, ce stă în contradicție cu toate legile naturii! Are dreptate sf. apostol Pavel: încolțirea unei boabe de grâu putrezite este o minune tot așa de mare ca și învierea unui mort. — Desigur că Israiliții tineri, născuți în pustiu, priveau după 10 sau 20 de ani tot așa de nepăsător la mana ce cădea împrejurul lor dimineața, după cum noi privim roua dimineții; devenise pentru ei, prin repetirea continuă dela nașterea lor, ca un fenomen natural; așa se obișnuiseră. Din contră, când academicienii francezi, în anul 1800, primiră un raport despre căderea meteoriților, dădură din umeri în chip batjocoritor și trecură peste aceasta la ordinea zilei, ca peste ceva cu totul inadmisibil, căci „nu se află nicio piatră în cer, prin urmare nu poate cădea nici una“ ziceau ei. — Confundarea a ceea ce se întâmplă des cu „naturalul“ este un product al lenei de a gândi. Omul abia de 6000 ani locuiește pământul; că nu s'a întâmplat ceva în timpul acestei secunde a veșniciei, nu-i încă nicio dovadă logică și constrângătoare, că nu se va

întâmpla mâine sau peste o mie de ani. Aceasta o concedem, zic alții, din care cauză nici nu facem aceasta ca criteriu al naturalului și supranaturalului, ci noi numim natural, ceea ce se întâmplă după legile dovedite și ceea ce se repetă totdeauna în condițiuni sigure, ca d. p. faptul, că oxigenul și hidrogenul la un loc dau apă, că apa aceasta la 100° devine abur și că aburul la o căldură crescândă își mărește volumul, ș. a. m. d. Supranatural și deci de necrezut, numim așa preținsele fapte, care nu numai că nu se întâmplă, ca și așa numita minune, după nicio lege cunoscută, dar încă contrazic legile cunoscute.

Aceasta e mai admisibil și pare pentru mulți o pozițiune limpede, rațională. Să examinăm aceasta mai de aproape și să trecem apoi dela supranaturalul în genere la întrebarea specială despre minune și posibilitatea ei, căci este mai ușor a crede în supranatural, decât a crede în minune. Intre amândouă este o întreagă deosebire, ca între teorie și practică.

Pentru mii de oameni, care n'au nimic contra faptului, că odată, cu foarte mult timp înainte, Dumnezeu ar fi făcut lumea, ar fi foarte straniu dacă li s'ar spune, că acest Dumnezeu a făcut ieri o sămânță (ca și cum n'ar fi el acela, care zilnic face mii de suflete, ce vin neconținut în lume). Și alte mii, care

socot admisibilă ideea unei ființe prea înalte undeva, dar foarte departe de aici, ar zâmbi compătitor, dacă le-aș povesti, că această ființă prea înaltă a ascultat azi dimineață rugăciunea mea. Atât de nestatornici suntem noi în cugetarea și faptele noastre, în viața noastră și în religiunea noastră, trăim mai bucuros în cercul restrâns al relativului și ne temem de orice consecință logică a principiilor în care pretindem a crede. Astfel gândesc unii: acum da, supranaturalul poate fi admis. Aceasta se aude în filosofie și aproape și în știință, însă minunea devine suspectă. Să ne gândim însă la toate urmările!

* * *

Ce este așadar minunea? Este ceva ce nu înțelegem, pentru că nu se potrivește cu ideile și experiențele noastre, pentru că nu se împacă cu puținul ce noi cunoaștem despre legile lumii sau universului, în scurt, este ceva neexplicabil; fie că noi înțelegem aceasta ca acțiune a unor legi necunoscute sau ca intervenire nemijlocită a unui Dumnezeu atotputernic. Din această definiție a minunii se vede clar, că este absurd a tăgădui dinainte posibilitatea ei. Fiindcă, cum ziceam aiurea, aceasta ar duce la concluzia: „că noi, care abia de ieri suntem pe pământ, cunoaștem toate

legile, toate puterile, toate posibilitățile universului. Cunoaștem toate manifestările în viața fiecăruia și a popoarelor de 6000 de ani și știm de asemeni cum și pentru ce se petrec așa. Putem din experiența noastră, în timpul acestor scurte momente, să scoatem concluzii negreșite despre tot ce a fost cândva și ce a fost vreodată. Cunoaștem ce este posibil, și știm că nu există inexplicabilul.“

Dar aceasta ar fi după cum fiecare înțelege, o prea mare îngâmfare; căci, chiar materialistului și ateistul L. Büchner afirmă, „că este îndrăzneala neștiinței omenești de a lua un lucru ca imposibil, pentru că pare neînțeles“, (Energie și materie, p. 181). Niciodată nu va putea știința omenească fixa posibilul. Prin urmare s'a dat posibilitatea minunii.

La aceasta răspund unii: „admitem, că natura încă este plină pentru noi de mistere; însă noi facem deosebire între mistere despre care nădăjduim și credem că vor fi explicate din ce în ce mai bine prin legile existente și cunoscute ale naturii și între așa numita minune, care stă în directă contrazicere cu aceste legi“. Dar această deosebire este samavolnică și inaplicabilă, căci pentru a hotări ce se potrivește cu legile naturii și ce nu se potrivește, ar trebui să cunoaștem mai întâi aceste legi și chiar pe toate.

Cunoaștem noi toate legile creațiunii ?

Desigur, nimeni nu va susține aceasta, deoarece cu o sută de ani mai 'nainte încă nu știam, că lumea este plină de electricitate. Cunoaștem cel puțin unele legi ale naturii ? Nu, vorbind adevărat, niciuna, ci totdeauna numai câteva paragrafe ale legii naturale, unele din manifestările ei, din care deducem o definiție mai mult sau mai puțin nedeplină și defectuoasă a acestei legi. Căci o formulă completă și desăvârșită a acestei legi ar trebui să cuprindă în sine toți factorii și urmările ei posibile în trecut și viitor, în spațiu, în timp și număr. Cine va susține, că e întâmplare ceea ce pentru unii din noi e așa numita lege naturală ? În chipul acesta descoperirea întâmplătoare a razelor Röntgen ne-a arătat, că nu cunoaștem adevărata lege a lumii. Noi credeam a fi siguri de lucrul nostru, când învățam, că lumina nu poate trece prin corpul omenesc și prin metal, prin sticlă însă da, și acum trebuie să mărturisim, că contrariul este tot așa de adevărat. Așa că ne merit observă fizicianul Babinet despre teoria luminii, că ea nu explică măcar umbra aruncată de corpuri. Astfel mult timp noi am explicat fenomenele legii gravitației prin legea atracțiunii. O nouă fizică a lumii neagă legea atracțiunii și explică fenomenele de mai sus prin presiunea eterului. Și deoarece nu cunoaștem temeinic și deplin legea naturii, este

o osteneală zadarnică de a voi să tragem o linie deosebitoare între misterele naturale și minunile supranaturale. Totdeauna ne va apărea ceea ce-i neînțeles ca ceva ce contrazice cunoscutul, cum Academia din Paris, citată mai sus, deși încredințată de martori oculari, nu concepea căderea meteoriților ca o problemă de deslegat, ca o problemă plină de mister natural, ci fără multă vorbă, ca o minune absurdă și imposibilă.

Astfel socotea mai târziu știința ca o „nebunie“ fotografierea corpurilor cerești, încercată de Daguerre, și ca șarlatanie arunca „o serioasă revistă științifică“, raportul trimis ei de inventatorul telefonului, Ph. Reis, despre vorbirea dela distanță.

Dacă în Biblie ar sta, că profetul Eliseu a văzut interiorul corpului lui Neeman prin plătoșă — sau că sf. Pavel la vederea stelei polare, a explicat din ce materie constă ea — o critică biblică, înainte de descoperirea razelor Röntgen și a analizei spectrale, și-ar fi bătut joc de aceasta fără rezervă, ca de o minune irațională. — Dacă n'am cunoaște nicio piatră magnetică, atunci fiecare ar râde de călătorul care raportează, că a văzut în interiorul Africei, o piatră, care producea mișcări în corpurile metalice pe o depărtare de mai mulți milimetri. Cât de necrezut și în contrazicere cu toate legile naturii, ca o piatră să

poată manifesta puterea cum nici planta nici animalul, ba chiar nici omul nu arată vreo-dată ! Ce-i drept, creștinul în viața zilnică face deosebire între ceea ce-i natural și ceea ce este minunat și aceasta este tot așa de potrivit scopului și practic, după cum chiar cel mai mare astronom vorbește despre răsărirea și apunerea soarelui, deși el știe, că soarele nici nu răsare, nici nu apune, sau după cum toți trăim în și după legea perspectivei, care face să ne apară mari obiectele ce sunt aproape de noi și mici cele îndepărtate, deși foarte bine știm, că aceasta este o înșelare de sine. Viața noastră are loc pe pământ în relativ și ar fi osteneală zadarnică de a voi să se exprime cu vorbirea noastră adevărul absolut. Însă pentru spiritele mai înalte, mai profund văzătoare, care trăesc în absolut, totul este natură, totul minune ; pentru ele lumea există în și prin radierea continuă a puterilor neînțelese ale lui Dumnezeu, prin a cărui minunată voință sunt toate lucrurile, (Apocalips 4, 11.).

* * *

Dumnezeu este un Dumnezeu logic, zic alți adversari ai minunii. El însuși a dat legi, pe care nu le poate călca, fără a se contrazice pe sine și minunea ar fi deci o călcare samavolnică a acestor legi divine, ar fi o contrazicere în Dumnezeu. Acești oameni însă con-

fundă diferitele legi dumnezeiești, pe cele absolute ale Dumnezeirii veșnice și ale cugetării ei, cu cele relative ale naturii vremelnice. Fără îndoială că Dumnezeu e un Dumnezeu drept și nu poate face nimic nedrept, un Dumnezeu adevărat și nu poate minți, un Dumnezeu bun și nu poate iubi răul, un Dumnezeu logic și la el și în întreaga sa creațiune este și rămâne: $1+1=2$ și $2\times 2=4$. Însă înăuntrul acestor hotăriri de sine și principii ale spiritului divin, înăuntrul acestor trasuri neschimbătoare ale caracterului dumnezeiesc, Dumnezeu are libertate și puterea nemărginită de a face, în mișcarea fără sfârșit a înțelepciunii sale, nenumărate legi și puteri, fenomene și creaturi și este o miopie intelectuală, de a confunda principiile veșnice de mai sus cu formele de acum ale existenței pământești și a crede că divinitatea neschimbabilă în sine, Dumnezeu care este același ieri, astăzi și în veac, din această pricină ar trebui să se conducă în activitatea sa după cunoștința noastră vremelnică și defectuoasă a legilor materiale ale polarizațiunii, ale gravitației, ale electricității pozitive și negative etc. A conchide din faptul că Dumnezeu este drept, că el nu învie morții, sau din măreția sa, că nu poate asculta rugăciunile noastre, sau din faptul că este logic, că nu a făcut îngeri invizibili pentru om, ar fi tot așa de absurd ca și când am con-

chide, că deoarece el este sfânt, nu ar putea să facă pe oarecare planetă plante mișcătoare sau animale nemișcătoare, sau în stele ființe, care trăesc în foc. Niciodată o minune încă n'a dovedit că 2×2 nu fac 4, iar învierea unui mort de către Dumnezeu cel viu nu este deloc nelogică și tot atât de puțin contrazice legile fundamentale ale Dumnezeirii, ca și creațiunea de odinioară a vieții, bă încă mai mult, este o urmare a acesteia. Nelogică și irațională este din contră credința, că materia noastră a făcut odinioară prima celulă vie; căci această credință contrazice legea cauzalității: „causa aequat effectum“ după cauză și efect, adică a crede că $2 \times 2 = 5$. În chipul acesta nutrirea a mii de oameni cu puțină pâine și pește este numai o potență mai înaltă a legii nutrițiunii, după care Dumnezeu zilnic hranește 1500 milioane de suflete cu plante organice, în timp ce aceste plante trăesc din materii anorganice, iar Dumnezeu ar putea nutri tot așa de bine pe om ca și pe acestea cu pietre și diferite gaze. Astfel fraza: „minunea este irațională“ este o nebunie. Numai ceea ce este nelogic este irațional. Dar ceea ce-i nelogic la o minune nu s'a arătat încă niciodată. Mai mult este și rămâne nelogic și irațional—după cum orice om înzestrat cu minte sănătoasă trebuie să admită — a afirma, că inventatorul și constructorul unei mașini nu

poate schimba nimic la această mașină, că nu poate chiar nici s'o oprească; că Creatorul nu poate interveni în creațiunea sa; că cel ce a făcut pământul nu poate face un nou pământ; că autorul întregii vieți nu poate produce o nouă viață.

Și cu totul naivă este concluzia : „El chiar nici nu poate voi aceasta, deoarece ar contrazice înțelepciunea sa, întrucât el, ca bunul absolut trebuia să facă lumea așa de perfectă, ca să nu mai aibă nevoie de nicio îmbunătățire.“ Dar oricum și oricare ar fi pricina că lumea este așa cum este, totuși în primul loc, noi vedem zilnic că nu este așa de bună cum ar trebui să fie și că are nevoie de îmbunătățiri, chiar prin minune.

În al doilea loc și tocmai fiindcă Dumnezeu este binele absolut, însă în același timp un Dumnezeu viu, se întâmplă la el, devreme ce este Creator, o prefacere veșnică a ceea ce este mai bun și chiar a ceea ce este foarte bun, de unde se vede, că el nu deodată a vărsat și realizat pe micul nostru pământ toate comorile înțelepciunii și ale cugetării sale.

Dar să venim la minunea propriu zisă. Pentru ce oare să fie nelogic faptul, că un Dumnezeu care crease elementele, răspunse servului său Ilie cu foc din cer, sau că, atunci când Fiul lui Dumnezeu a păru pe pământ, el, ca semn și incredințare a trimeterii sale, vin-

deca bolnavi și porunca demonilor? Intru cât poate fi irațional faptul, că odinioară un inger al lui Dumnezeu se înalță în flacăra altarului, sau că Dumnezeu păzi neatinși pe cei trei tineri în cuptorul cu foc? Cu o sută de ani înainte am fi socotit cu totul nenatural, dacă cineva ar fi spus că se poate topi fierul în apă sau umbla în aer. Dar și aci, unde este ceva irațional? Minunile lui Hristos au o valoare morală și nu le putem imita, pentru că ele se întâmplă după legile divine, adică prin puteri, pe care nu le cunoaștem. Topirea fierului în apă și umblarea în aer nu au nicio valoare morală și le putem repeta după plac, potrivit legilor divine, din care acum înțelegem ceva. Însă ce are a face această deosebire cu raționalitatea și logica fenomenului? Noi stăm în fața unei lumi, a unei creațiuni plină de mistere neînțelese și oricare întrebare, la care știința noastră într'o măsură oarecare răspunde, lasă în loc alte zece, după cum astronomul englez Proctor mărturisește despre cerul instelat: „el este pentru noi, cu toate descoperirile făcute, încă mai plin de mister și mai neînțeles decât pentru cei vechi“. Despre felul lucrurilor cunoaștem prea puțin, iar cauza lor ne este ascunsă și zilnic descoperim fapte ce stau în directă contrazicere cu cele crezute până acum.

Suntem dar îndreptățiți, ca un fenomen pe care

nu-l înțelegem, să-l declarăm fără multă vorbă de irațional ? Aci, ca și aiurea, cei mai mulți oameni fac întrebuintă ireațională din cuvântul „rațional“ și numesc irațional tot ce nu convine mințișoarei lor. În acest caz începutul lumii este negreșit „irațional“, fiindcă nu este priceput de nicio rațiune și contrazice toate legile cunoscute ale naturii.

* * *

Minunea ne înconjoară și numai oamenii miopi ar putea nega existența ei. Lumea și noi existăm netăgăduit; însă de unde vine ea și cum ne-am născut noi ? S'a făcut universul pe sine ? Încă minune ! Există el necreat din veșnicie ? Și aceasta ar fi o minune de neînțeles. Tot începutul este minune.

În adevăr, darvinistul crede adeseori că ar fi izgonit-o din lume și chiar cunoscutul teolog francez, profesorul Sabatier, scrie : „teoria evoluției crescânde face minunea de prisos“. Ce iluzie ! După cum este cunoscut, Darwin însuși pleacă dela minune. „Ah, din nenorocire, exclamă Spiller, chiar Darwin crede, că forme primitive i-a fost insufflată de Creator viața pentru toate ființele viețuitoare“ (Viața, pag. 42).

Explică însă această teorie minunea minunilor, origina tuturor lucrurilor ? Chiar dacă Dumnezeu face din nou o musculiță sau un

elefant, sau dacă odinioară făcu o singură celulă și în ea puse toate semințele și puterile evoluțiunii, așa ca ele sub influența timpurilor și împrejurărilor, pe care de asemeni le-a făcut Dumnezeu, să ajungă la dezvoltarea de acum, rămâne suma minunii precis aceeași ca și creațiunea tuturor organismelor. În amândouă cazurile, Dumnezeu rămâne singura și prima cauză a tuturor cauzelor și acțiunilor, iar darviștiții menționați înlocuiesc numai un șir de minuni prin marea minune primitivă, care a produs pe toate celelalte. Nu credința în minuni, ci cuvântul lui Dumnezeu, știința naturii împreună cu geologia și știința petrificațiunii și credința în individualitatea sfântă și continuitatea personală a sufletului sunt care ne împiedică de a crede în darvinism. Și nu s'a câștigat nimic față de posibilitatea din orice timp a minunii cu creațiunea de odinioară a unei celule primitive. Dacă Dumnezeu a făcut odată asemenea celulă, atunci poate să mai facă una azi sau mâine, adică să facă o minune. Dacă poate face una, atunci poate face și zeci, sute, mii, milioane. Apoi poate el face chiar și deodată — ori are cumva nevoie pentru aceasta de un timp determinat — toate câte sunt de trebuință la învierea unui mort și la învierea trupului? Cu aceasta avem iarăși minunea. Hai dar să negăm hotărît acest Dumnezeu și să zicem: prima

celulă s'a făcut singură. Inșă vai! atunci avem iarăși ceva, care seamănă cu minunea ca un ou cu altul.

Și nu numai începutul celulei primitive este minune, ci întreaga evoluție darvinistă este o mare de minuni și cei puțin culti își fac o slabă idee de ceea ce cuprinde în sine această doctrină. Chiar faptul că dintr'un burete se face un colibri, dintr'o urzică un porumbel și dintr'un țânțar un elefant, este ceva neînțeles, oricât de mult timp le-ar trebui pentru aceasta. Dacă poate scaiul să se transforme în sf. Elisabeta și stridia în Newton și Goethe—cu toate că pentru teorie este indiferent cât de mulți intermediari sunt intercalați, căci ea cere un proces continuu — atunci avem nu numai minunea evoluției materiale, ci și a celei sufletești, care pun în umbră pe cele biblice. Dacă e o celulă primitivă sau „conglomerat de mucoză“ în care, cum crede Schleiden, apăru întâiași dată viața (Marea, p. 165) transformată în omul care stăpânește natura, care cunoaște și adoră pe Dumnezeu, apoi nu poate nimeni pune margine evoluției viitoare a acestei minunate și plină de minuni primă celulă și astfel este totul posibil. Dar de asemeni — cum afirmă unii evoluționiști, după o lege a întoarcerii la origină, de care lucru natura arată multe exemple — se poate ca odată această evoluție să înceapă reîntoarcerea,

iar omul să se transforme iarăși în cărăbuș, polip și în urmă în conglomeratul de mucoză. Alți învățați merg mai departe decât prima celulă și zic cu Tyndall, că toți germenii materiali și spirituali, așa dar și acei ai tuturor științelor și religiunilor, au fost cuprinși odată în negura primitivă (nebuloasă). Ar fi într'adevăr încă o minune neînțeleasă, ca arta și știința, noțiunile religioase și ideile despre Dumnezeu și lume să fi fost odată într'un hidrogen rărit ! Inșă și cu această presupunere, începutul nu este lămurit. De unde vine această minunată ceață primitivă (nebuloasă) ? Cine a făcut-o ? Și dacă există din veșnicie, cum se face, ca abia în ultimul timp să se prefacă în univers vizibil ; căci în genere ideea de „veșnicie a materiei“ și de „evoluția prezentă a universului“ se exclud una pe alta. Astfel toată creațiunea este minune și minunea este totdeauna la poarta de intrare din veșnicie în timp. Intre Dumnezeuul nemărginit și creațiunea mărginită stă minunea ca un uriaș mut și se uită la tine cu privire de foc. Ea este totul și începutul a toată existența și cât de prost este din partea noastră, care ne tragem din ea, s'o tăgăduim, pentru că n'o mai putem pricepe cu privirea idioată, întunecată de păcate, în scurtul timp, pe care-l numim viață. E de observat că aceste dogme ale necredinței despre început, despre veșnicia materiei, despre ge-

nerațiunea primitivă, despre formarea cunoștinței din necunoscut și a sufletului din materie și așa mai departe, sunt într'adevăr tot așa de neînțelese și nelămurite, adică minunate, ca și dogmele credinței, dar se deosebesc de ele prin aceea, că nu au nicio valoare spirituală.

Credința în veșnicia materiei sau în generația primitivă, sau în distrugerea ultimă a lumii prin răcire nu te face un alt om mai bun, nu schimbă nimic în activitatea ta și nu-ți dă putere nici pentru viață, nici pentru moarte. Din contră, cuvântul: „La început făcu Dumnezeu cerul și pământul“, cuprinde chiar în sine pe Creator, pozițiunea și datoriile creațiunii față de el, și tot așa și zicerea: „Atât de mult a iubit Dumnezeu lumea, încât și pe Fiul său unul născut, îl dădu, pentru ca toți care cred în el să nu moară, ci să aibă viața veșnică.“ Acestea sunt o lume de gemeni spirituali de mângâiere și putere de viață pentru suflet. Minunea necredinței este, ca și ea, nefolositoare și moartă; iar minunea credinței produce minunea iubirii, credinței și speranței. Dar nu numai tot începutul, ci și toată existența este minune. Astfel condițiunile primitive ale existenței noastre, timpul, spațiul, numărul. Acestea noi nu ni le putem închipui nici ca nemărginite, nici ca mărginite. Și nu numai că nu cunoaștem ființa acestor

mari forme primitive ale existenței, dar nu cunoaștem nici legile lor și nici relațiile dintre ele. Astfel nu știm, pentru ce fiecare ființă are durată ei de viață și tocmai aceasta; pentru ce musculița de o zi trăiește numai câteva ceasuri, o mică plantă sute de ani, altele mai mari un an, iar omul trăiește 80 de ani, în loc de 500 sau 50.000. Evident că aci nu stăpânește întâmplarea, ci o lege, dar noi n'o cunoaștem. Tot așa de puțin știm întrebarea ce poate să ne pară așa de simplă, pentru ce omul nu este înalt de 1 cm. sau de 100 metri, sau pentru ce elefantul este așa de mare și furnica așa de mică, adică nu cunoaștem legea spațiului, legea mărimii. În fine nu cunoaștem legea corelației dintre putere și materie, nu știm pentru ce balena, pentru a gândi, are nevoie de 3 kgr. creier, așa dar îndoit mai mult decât Napoleon sau Goethe, și din contră furnica inteligentă, pomenită mai sus, are nevoie pentru aceasta numai de 1/10.000 gr. Tot așa de puțin știm, pentru ce organismele cele mai mici, ca: insectele, cărăbușul, țânțarul și furnica, în raport cu masa materială, sunt cele mai tari organisme. Ceea ce e și mai rău este faptul că cunoaștem încă mai puțin aceste legi în domeniul spiritului: nu cunoaștem relațiile firești de timp și dezvoltare spirituală dintre puterea voinței și cunoștință și sentiment și nu putem măsura

intensitatea lor. Noi nu avem pentru eu, suflet, spirit, nicio măsură. Nu știm cât de mari suntem și voim a măsura universul după noi! Ba încă vorbim de psihologie, ca de o știință.

Dumnezeu ne-a dat în această lume împetrițată a fenomenelor de putere și materie, o călăuză sigură în numărul și legile lor, aceea imaginea a logicii divine și a adevărului neîndoișor, pentru care cuvânt chiar Plato putea zice: „Orice știință este știință numai atâta vreme și în măsura în care se întemeiază pe matematică.” Însă pe deoparte și matematica cea atât de sigură și neînduplecată se bazează în concluziile ei pe axiome divine, al căror adevăr spiritul nostru îl privește fără a putea să-l dovedească. Pe de altă parte cunoaștem din aceste legi ale numărului numai o infinit de mică parte, cum mai curând ca oricine o va admite chiar cel mai mare matematician. *Astfel existența și viața sunt minuni.* Dar și moartea și disparițiunea. Ucide un țăntar și încetează să existe ceva neînțeles, el, care ca și tine simțea bucurie și durere, poseda voință proprie și cunoștința împrejurărilor și avea putere în sine de a produce încontinuu viața. Și de tine se va apropria minunea morții.

Odată, aceasta o știi tu bine, vei suspina stingându-te: „Doamne Dumnezeule, milostivește-te! moartea bate la ușa mea!” și indiferent dacă o chemi înăuntru sau nu, marele

necunoscut va intra și va pune pe nesimțite degetul său rece pe fruntea ta. Trupul și sufletul se despart atunci unul de altul și tu ești într'o lume, unde nu se mai petrece nimic „natural“ și unde toate concluziile tale despre legile cunoscute ale naturii și despre natură rămân fără valoare. Și dacă odată, cum predică necredinciosul, universul va pieri înghețând, lumile se vor sfărâma și prefăce în praf și chiar atomii fără putere și viață se vor prefăce în nimic, sau dacă acestea, cum făgăduiește cuvântul lui Dumnezeu, vor trece din realitatea trecătoare și nedesăvârșită în stare veșnică și măreață, chiar această disparițiune și nemaexistare a ceva ce era este minune. Astfel noi și universul venim din minune. Minune este existența noastră și existența lui. Minune va fi când va fi pieirea noastră și a lui. Noi dibuim, cum zice Goethe, în minuni. Plutim între taine și minuni, înnotăm în minune ca peștele în ocean. Înțelepții acestei lumi însă stau în dosul cărților lor și nu găsesc minunea în ele; ba încă predică făcând pe înțeleptul și în chip neprevăzător: „că nu există minune, ci numai natural! Noi amestecăm la un loc oxigen și hidrogen și din acestea rezultă apa; aceasta se întâmplă foarte simplu și natural“. Așa!?

Știința a înlăturat cu desăvârșire minunea, strigă astăzi cu mândrie cei ce se tem de ea. Ei! cum așa? In primul loc trebuia pentru aceasta, ca ea să deslege marile probleme ale existenței, de care am vorbit mai sus. Și dacă ea nu ne poate spune, de unde am venit și cum ne-am născut, atunci cel puțin să poată să ne explice cum existăm și să ne spună ce sunt trupul și sufletul, spiritul, materia, puterea, timpul, spațiul și după care legi cârmuesc ele existența noastră. Că ea nu face aceasta, o afirmă cei mai mari învățați și cugetători. Astfel profunzul Kant mărturisește: „că el tot așa de puțin știe cum spiritul omului iese din lume, ca și despre felul cum vine el, adică cum se face zămislirea și reproducerea; ba că nu știe cum există el de fapt în această lume, adică, cum o natură imaterială poate fi într'un corp și să lucreze prin acesta. (Miscelanee I p. 311).

Nu numai că știința noastră nu explică formele fundamentale și legile existenței, dar nu-i nici de nădăjduit, că va face aceasta vreodată; deoarece ele scapă cercetării ei. Pentru a experimenta asupra timpului, spațiului și materiei, pentru a le cunoaște în mod obiectiv, ar trebui ca noi să stăm în afară de timp, spațiu și materie. Afară de aceasta, aceste enigmatice principii cuprind în ele un element al nemărginirii, un X dumnezeesc, care este tot așa de puțin accesibil științei

noastre, ca și problemele algebrei superioare și ale calculului diferențial pentru un matematician de rând.

Poate însă știința să ne spună cel puțin ce este materia, acest lucru de toți cunoscut și plin de mister, în care și sub care ne mișcăm, pe care ea o examinează și crede că o stăpânește și din care construiește diferite și minunate aparate și instrumente? Nici aceasta! Dogma atomului indivizibil, reclamată de chimia noastră, este tot așa de neînțeleasă ca și oricare articol de credință și nu explică în niciun chip cum numai apropierea de astfel de părți materiale — căci o „legătură“ de atomi neschimbători e de neînchipuit — produce fenomene diferite ca: lumină, căldură, foc. Că este absolut neînțeles, cum această unitate primă (entitate) se poate deosebi de altele și în urmă să simtă o atracțiune mai mare sau mai mică către alți atomi, o admite orice cercetător al naturii. — Despre aceste probleme ale materiei, mărturisește cu dreptul Dubois Reymond: „recunoaștem cu desnădejde că aici ne aflăm la marginea priceperii noastre“, (Despre marginile cunoașterii naturii, p. 28).

Și după cum știința omenească nu poate tăgădui aceste prime minuni, tot așa de puțin poate tăgădui oricare minune. Căci

știința tratează despre ceea ce se poate ști; minunea din contră, este, după numele și ființa ei, neexplicabilul și ceea ce nu se poate ști. Prin urmare știința și minunea nu au de loc deaface una cu alta. O minune explicată științific este o contrazicere și orice concluzie a științei cu privire la minune amintește de problema ce se dă în glumă în școlile engleze de băeți: „lungimea corăbiei și înălțimea cartargului sunt date; să se afle (calculeze) vârsta căpitanului“. Astfel ne istorisește Biblia ca minune, că trei tineri au fost păziți de ardere în cuptorul cu foc prin puterea unei ființe prea înalte. — Să credem oare că fizica cea mai modernă și mai nouă desminte această minune mai cu succes decât mai înainte? Nu! căci chiar atunci socoteau Nebukadnețar și înțelepții săi lucrul cu totul natural. — De asemenea ni se spune că zidurile Ierihonului au căzut înaintea trâmbițelor lui Iosua. — Dovește arhitectura modernă și ingineria ceva contrar? Și de asemenea cartea Iosua raportează că Iordanul înaintea chivotului legii s'a întors înapoi, acolo unde curgea mai tare.

Voește cineva, cu ajutorul științei hidraulice și al geografiei Palestinei, să tăgăduiască aceasta? Și așa mai departe! — Știința nu vine în atingere cu minunea și a combate minunea cu ajutorul științei, înseamnă a voi să impuști în stele. — Susținerea însă că minunea nu se

poate uni cu o concepție științifică despre lume, dă dovadă nu numai de neclaritatea despre noțiunile „minune“ și „știință“, dar și de o cunoștință defectuoasă a acesteia din urmă, din care cauză niciun învățat în adevăratul înțeles al cuvântului nu se face vinovat de această susținere. — Mai mult încă, știința adevărată arată că întreaga noastră cunoștință despre lume este bazată pe ceea ce-i neînțeles și neexplicabil, iar învățatul, dacă e sincer, trebuie să mărturisească cu academicianul F. Brunetière: „Noi explicăm zilnic lucruri pe care le înțelegem puțin, prin lucruri pe care nu le înțelegem de loc: precum căderea corpurilor prin atracțiune, combinațiunile corpurilor prin afinitățile chimice, fenomenele vieții prin însușirile materiei organice,“ (Moralitatea doctrinei evoluției, p. 22). — Astfel marele fizician Tyndall, care se îndoia de existența lui Dumnezeu zice: „Dacă există un Dumnezeu, e clar că el poate face minuni; însă știința nu se îndeletnicește cu minunea, fiindcă aceasta, dacă există, stă în afară de domeniul ei.“ Și într'alt loc scrie: „un cercetător lipsit de prejudiciu nu va tăgădui, că lungul lanț al cercetărilor sale este de fapt un lanț de minuni; dar așa zișii liberi-cugetători își închipuiesc că pot pătrunde cu gheumul lor de ată adâncurile nemăsurate ale universului“, — (Fragmente. Noui urmări). —

Materie și spirit, viață și moarte, nașterea conștiinței, dezvoltare, nutrițiune, putere de viață organică, individualitate, ereditate, puterea amintirii, durere și bucurie, voință liberă și fatalitate sunt toate lucruri despre care știința noastră modernă nu știe mai mult de cât a celor vechi.—Și se mai susține, că știința a desființat minunea?

* * *

Prin propozițiunea: știința a desființat minunea, înțeleg cei mai mulți faptul, că ea arată omului din ce în ce mai mult, că ceea ce socotea el mai înainte ca supranatural, privit la lumină, este cu totul natural și oamenii superficiali mai adăogă că e „foarte simplu“. Așa un Indian, care a văzut cea dintâi locomotivă cu șuerătura pătrunzătoare, văjâind peste câmpii, a luat-o drept o ființă supranaturală și un monstru de temut. Știința însă, adică mecanicul, poate să-i explice lucrul, cum prin foc se produce abur, care împinge pistonul și așa mai departe și prin aceasta se înlătură teama sa superstițioasă. În chipul acesta desigur că știința explică condițiunile în virtutea cărora are loc fenomenul și acest lucru este frumos și bun. Se crede însă, că Indianul și mecanicul cu această explicație știu mai bine pentru ce la căldură se produce abur și se exercită o apăsare, sau chiar ce

este căldura în sine? Sau crezi tu, că cel dintâi electrician al Germaniei, știe ce este electricitatea? Nu! și cu cât mai însemnat este el în ramura sa, cu atât mai sincer îți va mărturisi aceasta. Dubois Reymond are dreptate: „cunoașterea naturii, pe care deocamdată ne mulțumim a o caracteriza ca necesitate de a explica lucrurile prin cauzele lor, nu face aceasta de fapt, nu este cunoașterea ei, ci numai ține loc de explicare“, (Despre marginile cunoașterii naturii, p. 24). Locomotiva menționată, acea alcătuire nepătrunsă de forță și materie este încă mai minunată cugetătorului decât Indianului pretinsul monstru, cum mărturisește astronomul Flammarion, că, cu cât mai mult studiază lumina, fenomenele și legile ei, cu atât mai neînțeleasă îi apare.

„Știința mea, exclamă cu umilință I. Payot (De la croyance, Paris 1896) nu împiedică, ca necunoaștința-mi despre realitate să rămână o necunoaștință absolută.“ În adevăr știința ne arată din ce în ce mai mult, că întreaga creațiune este stăpânită de legi fixe și că nu există nicăiri ceva fără legi; aci însă se întâlnește ea cu adevărata religiune. Chiar simplul creștin, care fără multă cultură și cugetare, privește minunea ca un fapt nemijlocit al Dumnezeirii, crede potrivit Bibliei, că toată activitatea și cugetarea acestui Dumnezeu este

lege, cum vechii Egipteni puneau în gura Dumnezeului Dumnezeilor lor, a lui „Atum“ cuvintele: „eu sunt legea legilor“. Numai cugetarea lui Dumnezeu poate fi în același timp lege și faptă. „El a zis și s'a făcut, El a poruncit și s'a zidit.“ Însă și în creațiunea sa, acest Dumnezeu este un Dumnezeu ascuns și despre activitatea sa creatoare se zice: „gândurile mele nu sunt ca gândurile voastre, ci cu cât e mai înalt cerul decât pământul, cu atât sunt mai înalte gândurile mele decât gândurile voastre“. — Sau avem noi îndrăzneala să punem unei cugetări dumnezeiești margini omenești? Această activitate a lui Dumnezeu este în același timp cea mai mare libertate și lege absolută. — Orice lege mai înaltă desființează pe cea inferioară ei, cum de exemplu creșterea plantei legea gravitației și în genere organismele superioare, stăpânite de legi mai înalte, sunt mai libere decât cele inferioare.

Și noi, creștinii, credem, că „tot ce există este rațional“, adică dumnezeesc și nădăjduim că ne vom duce odată într'o lume unde legile mărețe ale universului și ceea ce numim pe pământ minune, ne va ieși în întâmpinare, iar studiul acestor legi îl vom numi știință cerească. Dar că știința omenească aici pe pământ nu poate deslega problema minunii, fiindcă nu posedă datele necesare pentru

aceasta, nici nu cunoaște axiomele dumnezeiești ce aparțin ei, trebuie să mărturisească însăși ea.

O oboseală netăgăduită a cuprins generațiunea noastră de sfârșit de veac. În parte ea este urmarea unei prețuiri prea pripite și a disprețului timpului, iar pe de altă parte a mecanizării crescânde a lucrului, care ne slăbește spiritualicește. Această oboseală și suprasaturație se arată în știință, însoțită la spiritele mai serioase de desamăgire și întristare, deoarece n'a implinit ce făgăduise. — Dacă știința adevărată, după vechea definiție, este „rerum cognoscere causas“ o cunoaștere a cauzelor lucrurilor, atunci ea nu și-a ajuns încă scopul. — E de mirat că un pedagog cunoscut ca Dörpfeld susține că prefacerea apei în gheață, cunoscută copilului din experiență se deduce abia din analiza fizică a ființei răcelii și a naturii apei, (Cugetare și memorie, p. 9). Ca și când ar exista un om pe pământ, care ar cunoaște și ști „natura apei“ sau „ființa răcelii“ în ce se deosebește aceasta din urmă de căldură, sau ce ar fi răceala absolută sau căldura absolută. — E drept că știința ne-a dat multe aparate ingenioase, minunate și aproape de neînchipuit, cu care vom scoate-o mai bine la capăt cu timpul, spațiul și materia.

Însă noi observăm din ce în ce mai mult,

că aceste cuceriri ale științei n'au nicio valoare morală.

Călătoria cu trenul fulger nu ne-a făcut mai buni, nici mai fericiți; putem încheia afaceri telegrafice, dar nu suntem mai cinstiți; telefonul nu ne-a învățat să fim dreپți și fotografia n'a innobilat arta.

Mai mult, e fapt că, oamenii sunt mult mai răi decât buni și fiindcă aceasta este un adevăr invederat și biblic, este logic să admitem, că ei fac mai mult rău decât bine cu aceste cuceriri ale lor, după cum și vedem, că le întrebuințază cu deosebire la războiul de pe uscat și apă. Atât în ce privește partea practică a științei. — Ce privește partea spirituală și mai înaltă, ar fi necuviincios să nu mărturisim, cum chiar se și accentuiază, că știința ne-a deschis orizonturi mai, însuflețitoare, puternice, ne-a arătat multe lucruri frumoase și adevărate despre creațiune. — Totuși, după cum chiar cugetătorii cei mai profunzi mărturisesc, ea a lăsat fără răspuns întrebarea spiritului omenesc. „Ce folosește sufletului meu însetat, catalogul așa de complect al stelelor duble?” se jeluește Maupassant; căci toată mărimea și frumusețca creațiunii are numai pentru acela înțeles și valoare, căruia Creatorul îi este și tată. — Și astfel poate vorbi învățatul F. Brunetiére despre „falimentul repetat” al științei. — Și pe domeniul social știința

ne părăsește. — „Ea nu are niciun răspuns“ zice B. Kidd (Evoluția socială) „pentru problemele sociale ale timpului nostru.“ Așa că învățatul profesor Huxley a trebuit să mărturisească: „cel mai mare bun al civilizațiunii moderne îmi pare a fi o stare a omenirii fără un ideal, care să fie demn de acest nume și care nu posedă măcar însușirea stabilității“.

* * *

Intr'adevăr, astăzi în cercetarea naturii de multe ori se arată o direcție materialistă, care, însuflețită de un desgust rău ascuns sau arătat contra a tot ce-i dumnezeesc, se silește să izgonească pe Creator din creațiunea sa și să schimbe orice faptă observată tendențios contra lui și a Cuvântului său, prin care lucru își dovedește ura și în același timp și neputința ei. Inșă există, slavă Domnului, și o știință a naturii cu adevărat liberă, care nu este în înșelăciunea spiritului timpului vremelnic și nu se pleacă înaintea idolilor moderni, ci fără prejudiciu examinează sincer și liber această lume și legile ei mărețe, cugetând asupra lor, neinfluențată de nimic. Unei astfel de științe i-se pare ciudată, cu privire la această mare natură, teama de minuni, iar părerea, că noua cunoaștere a naturii a desființat-o, naivă. Cum! exclamă ea, întreaga cercetare a naturii de azi ne dovedește, că mult mai mare și mai

strălucit este universul lui Dumnezeu decât ni-l închipuim; că puteri abia simțite până acum, ca electricitatea, îl străbat. Ea învață că există o rază de lumină necunoscută până acum, care pătrunde chiar metalul; că toate puterile sunt copiii unei singure puteri, că toată chimia noastră este numai o treaptă dată pentru temperaturile noastre pământești a unei chimii poate infinite, care la răceală și căldură suprapământească produce cu totul alte fenomene și alte legi, așa că substanțele materiale, atât de diferite, sunt numai sunetele ce se clădesc după octavele armonice ale unei singure materii; în scurt, toată cunoașterea de acum a lumii ne predică o mărire și majestate uimitoare a naturii și în același timp unitatea minunată a fenomenelor fără număr și, atunci voiesc încă oameni, scurți la minte și orbi, a ne face să credem că această cunoaștere, ce din ce în ce mai mult ni se deschide, dovedește că nu există un Dumnezeu sau că Creatorul acestui univers, plin de minuni, nu poate face minuni? Cum! pentru că acum știm, ceea ce de altmintrelea și unii din cei vechi, chiar Druizii Celților presimțeau, că stelele sunt puternice oceane de foc și că radiază puteri neînțelese în spațiul lumii, care produc viață organică infinită pe planetele ei, nu mai trebuie să credem că Dumnezeu, cum cuvântul său mărturisește, și-a făcut inteligente

superioare, luminători și puternici servitori și i-a pus peste marea sa creațiune, dându-le, după cum spune Apocalipsul, stăpânire peste elemente? Sau pentru că razele Röntgen ne arată interiorul omului, nu mai poate fi admisibil că există un ochiu superior celui al servului lui Elizeu, căruia Dumnezeu îi deschise ochii? Noi putem, prin curentul electric, să facem fierul roșu sub apă și chiar să-l topim. Este oare o dovadă constrângătoare aceasta, că cei trei tineri ar fi trebuit să ardă în cuptorul cu foc? Profesorul Pictet a arătat că micile organisme suportă o răceală, la care niciun acid nu mai atacă metalul, așa dar la care materia anorganică este moartă. Poate aceasta să dea un argument mai mult împotriva învierii morților? După ce știința materialistă înlăturase „puterea de viață“, o recunoaște nou sub numele de „Vitalism“, și mărturisește cu strălucitul fiziolog Claude Bernard că: „ființa vie rămâne oricât de mult ar dura, sub influența unei creatoare puteri de viață, iar aceasta nu face parte nici din domeniul chimiei, nici din al fizicei, nici din altul“. Oare poate fi logică concluzia, că știm acum sigur, că nu există o viață veșnică? Sau pentru că știința din ce în ce mai mult admite că materia noastră este numai spuma înghețată sau drojdia eterului de bilioane de ori mai ușor și absolut invizibil, în care au

loc cu o iuțeală și putere de necuprins, fenomenele fundamentale ale luminii, căldurii, electricității, să fie oare absurd a crede într'o lume cerească a adevăratei materii și într'o corporalitate viitoare strălucitoare, care să lumineze ca soarele în această materie?

Se înțelege că mai de grabă contrariul este adevărat. Concepția noastră despre lumea din prezent nu explică minunea și nu o va explica niciodată; însă ea face, cum astăzi cu dreptul accentuează teosofia, să se audă intonări depărtate și încete despre o lume a misticului, care crede în minune și vorbește pentru și nu contra acesteia. Același lucru e spre exemplu și cu privire la dispariția și apariția ființelor mai înalte și a unei creațiuni mai înalte, de care ne vorbește Biblia, când știința din ce în ce mai mult arată, că ceea ce noi numim vizibilitate și invizibilitate nu-i o însușire de fond, ci numai o manifestare relativă a materiei. Noi putem cu câteva mii de grade de căldură să volatilizăm o bucată de fier sau de cremene, adică s'o facem invizibilă, tot asemeni aerul invizibil sau hidrogenul rărit să-l facem un bloc de cristal frumos, colorat, vizibil și pipăibil, cum și orice urmă de negură, ce apare și dispare, arată ființa schimbătoare a vizibilității și invizibilității materiei. Astfel vedem în soare mișcări de părți de materie, care întrec de 100.000 de ori ca

iuțime pe toate, care au loc pe pământ. De ce să nu existe lumi, unde să crească, sub influența unor cantități neînchipuite de căldură, electricitate și a altor puteri necunoscute nouă, un copac într'un ceas, sau în 5 minute sau într'un minut, ca kikaionul minunat al lui Iona într'o noapte? Dar chiar se și nasc pe un fel de trestie de India (bambus) milioane de celule organice într'un ceas, ceea ce ne dă motiv a crede, că cristali uriași, precum cei din Alpi și din Madagascar, în condițiuni favorabile, s'au produs cu iuțea fulgerului, în loc să aibă nevoie ca acum, pentru dezvoltarea lor, de sute, ba chiar de mii de ani.

* * *

O știință naturală liberă și creștinească vede în lume evoluția legilor naturale, dumnezeiești. — Ea vede cum chiar în Abecedar sunt cuprinse toate legile cuvântului și ale vorbirii, retoricii și logicii; cum în cele dintâi game cântate de un copil stau ascunse legile necreate de niciun compozitor ale melodiei și armoniei; cum tabla pitagorică este oul din care se desprinde din ce în ce mai mult și mai liber îngrozitoarea lege, abia simțită de cel mai mare matematician, a numărului și a formei. — Ea recunoaște în această evoluție măreață a legii în primul loc, că orice treaptă mai înaltă a acesteia este în

același timp o desăvârșire și o desființare a legii inferioare, precum planta a vieții cristalului, animalul mișcător a plantelor nemișcătoare, cuvântul omenesc a glasurilor de animal; de asemenia și în domeniul spiritual, când Hristos fără să desființeze un iota din legea de pe muntele Sinai, a îndeplinit-o și înlocuit-o printr'o lege mai înaltă, condiționează o libertate mai mare și stăpânește un domeniu mai întins, cum se poate vedea aceasta, privind un școlar ce cântă game față de un Händel sau Bach, sau un simplu zidar față de un Fidias și un Michel Angelo, constructorul bisericii sf. Petru.

Din aceste fapte clare deduce știința și noi cu ea, că ceea ce numim legi naturale sunt numai începuturi și germenii de legi dumnezeiești, din ce în ce mai înalte și mai strălucite, necunoscute încă nouă. Și în timp ce tocmai oamenilor, care vorbesc într'una despre progres și evoluție, apare legea naturală ca un cuvânt înghețat, mort, incapabil de desvoltare, nouă ni se prezintă ea (legea naturală) ca o idee dumnezeiască, vie, capabilă de evoluție fără sfârșit, totdeauna mai înaltă, care nu se pierde niciodată, iar învățatul ce se oprește înaintea acestei formule pământești și prezente a acestei legi și exclamă : în virtutea acestei legi nu se poate..... așa dar e imposibil, ca..... — ni se pare asemenea

aceluia, care înaintea ghindei abia deschisă cu cei doi muguri, exclamă: dar nu văd aci nimic dintr'o tulpină așa pretinsă puternică, cu coaja nodoroasă, nici ramurile ce se întind în lături, nici dintr'o coroană înaltă formată din mii de frunze și fructe, în care pasările își fac cuib și tot așa de puțin clocotul și vâjăitul furtunii într'un uriaș copac! Dacă examinăm cu această știință mai departe ființele și fenomenele, atunci găsim cu mulțumire îmbucurătoare în totul, ceva dumnezeiesc.

Intr'adevăr noi împărțim, legăm și topim materia, îmbucătățim sub microscop planta și animalul, observăm și calculăm pe cer drumurile și puterea stelelor, însă totdeauna după experiență rămâne în vasul de experiență (retortă) un strat indisolubil, un diamant inviolabil. — Așa știința admiră trandafirul ca plantă a cutărei și cutărei familii, examinează și stabilește semnele caracteristice și condițiile lui de viață, găsește în foaie și stil canale în formă de spirală și alte celule, recunoscând că această frumoasă ființă este o unitate stăpânită de legi frumoase, care, deși este o plantă, totuși nu este ca oricare alta. Dar aici începe misterul și strigătul necredinței. Nu minune, ci natură! sună copilărește pentru cugetător. Însă tocmai această natură este minunea minunilor, înaintea căreia stăm fără de glas. Cine și ce face ca acest trandafir să

fie trandafir ? După care idee unitară este el făcut și cine a conceput această idee ? Ce hotărăște individualitatea lui și-i dă existență și ființă ? El este o idee vizibilă, pipăibilă a lui Dumnezeu. Căci a admite că el însuși s'a produs este nebunie și prostie, fiindcă nu se poate o materie moartă, inconștientă să se fi produs singură. Atunci ar putea tot așa de bine o cremene să nască un copilăș. Schopenhauer stând într'o grădină botanică, înaintea unui cactus strein, cuprins de curiozitate, exclamă astfel cu glas tare : „Ce voință se exprimă în această formă sălbatică, grosolană !” Astfel o observare exactă a naturii găsește în toate lucrurile o rădăcină și cauză dumnezeiască a existenței lor, fără care ele nu sunt de închipuit. Și pentru că totul se naște din Dumnezeu și totul există în El, se desleagă creștinului întrebarea, dacă e natural sau supranatural, prin răspunsul : totul este dumnezeiesc. O astfel de concepție creștină a naturii este panteistă, câtă vreme crede că totul se naște și există în Dumnezeu, « trăește, se mișcă și este » în El și există numai în virtutea misterului dumnezeesc, care este prezent în oricare lucru. Și ea nu este panteistă, îndată ce crede într'un Dumnezeu, cauză a tuturor cauzelor, înfinț de sublim față de creațiune, de care n'are trebuință și pe care, dacă voește, o poate nimici cu un cuvânt, fără a pierde

ceva cu aceasta. un Dumnezeu, înaintea căruia popoarele sunt ca «picăturile atârinate de ciutură». Ea crede în acest Dumnezeu, pentrucă oricare altul n'ar fi Dumnezeu și crede că există un Dumnezeu pentrucă altfel ar trebui, să se închine și să cinstească „întâmplarea“ ca maestru care a săvârșit capodopera creațiunii.

* * *

Această cercetare a naturii, într'adevăr liber cugetătoare și fără prejudecată față de Dumnezeu și de cuvântul său, zice în fine: „cu cât mai mult privesc natura, cu atât mai mult recunosc că minunea în univers nu este excepție, ci regulă, nu este ceva izolat, ci universal, normă cerească și atmosferă dumnezeiască, în care trăește și se mișcă tot ce este creat“.

Această natură ne arată împărății mari zidite una pe alta, din care fiecare, după legi proprii, își are viața sa proprie: împărăția atomilor, împărăția plantelor, împărăția animalelor, împărăția omului. Vedem cum fiecare din aceste împărății cuprinde în ea puterile naturale și fenomenele de viață ale celei precedente, dar în același timp și mai înalte, ca urmare a unor legi înalte. Această natură ne arată mai departe că, *ceea ce este mai mare și mai înalt totdeauna cuprinde în sine*

ceea ce-i mai mic și inferior, dar de aceasta este necuprins. O piatră sau un spat calcaric cristalizat, ajuns la conștiința de sine, ar exclama auzind de o plantă pe care n'a văzut-o niciodată: Cum! poate să existe ființe, care trăesc din aer, din lumina soarelui și din apa, care nu pot exista fără lumină, care sunt când moarte, când vii, după așa numitele anotimpuri, care adesea pier peste noapte și se hrănesc din noi, pietrele? Nebunie! Și eu trăesc și cresc foarte bine după frumoasele legi naturale cunoscute mie, timp de mii de ani fără lumină. Acea viață însă este de neînchipuit și imposibilă, este o fantomă. Asemenea o plantă, care ar lua cunoștință de animal, ar trebui să zică: Ce! oare poate fi viață mai înaltă fără rădăcină, și punct de sprijin sigur, fără frunze și flori? Căci fiecare plăntișoară știe că fără rădăcină nu-i posibilă nutriția și că această rădăcină este condiția de viață, fără care totul se ofilește și pier. Tot așa viața pasărilor pentru polip ar fi absurdă și ar contrazice toate legile naturii cunoscute lui, după cum observă Arago, că pentru fiecare pește filosofic este o dogmă de neînlăturat că: afară de apă nu e viață. Cu totul minunat și de necrezut ar trebui să se pară locuitorilor adâncurilor întunecate ale oceanului cunoașterea lumii noastre de deasupra, a luminii și a uscatului și ca o proastă superstiție, legenda,

că fără de veste un locuitor fantastic al acestei lumi se pogoară din când în când în adâncime și îndată iarăși dispare în înălțime. Minunat și de neînțeles trebuie să se pară oricărui animal activitatea, știința și puterea omului. Aceasta o știe orice vânător și păstor dela câinele său. Ei știu cât de fericit este el, când izbuteste să înțeleagă cât de puțin din această activitate și vorbire misterioasă, care pentru dânsul este o descoperire mai înaltă. Prin aceasta recunoaștem că: *știința*, adică cunoștința în general, este (și ar fi și la o piatră, plantă, animal cugetător) cunoașterea în parte a sferei propriiei sale vieți și a celei subordonate acesteia; iar *minunea* este existența și activitatea sferelor mai înalte tăgăduite de creatură în închipuirea ei îngâmfată. Să nu existe în univers alte mai înalte, împărății ale creațiunii decât cele cunoscute nouă pe pământ și nici ființe mai înalte decât oamenii? Intreaga noastră cosmologie ne constrânge să admitem că pe marile planete ca Jupiter și Saturn, încă și mai mult pe cele ale lui Sirius, Procyon, Algol, care întrec pământul nostru de mii, ba chiar de milioane de ori, ar putea să existe o bogată viață organică și ființe puternice, a căror activitate, știință și putere să întrecă pe a noastră, în aceeași măsură, în care locuințele lor întrec ca mărime pământul nostru. Chiar aceste ființe ar trebui să aibă,

ce-i dreptul, dacă nu o altă matematică, dar de bună seamă, cum admite cercetătorul naturii, o fizică mai înaltă, o chimie mai înaltă, așa dar o altă concepție despre natura neînțeleasă de noi și o altă știință. Și cu cât mai mult ar trebui să aibă loc aceasta cu pretenșii locuitori ai multiplilor sori colorați, ai nebuloaselor și altor corpuri cerești ! Deoarece nu știm ce este spiritul și ce este materia și cum sunt unite amândouă în om, ar fi îndrăzneală și neștiință din parte-ne să decretăm fără multă vorbă, că spiritul individual nu se poate uni cu materia mult mai caldă sau mult mai rece, sau, aproape infinit de ușoară, cum se poate închea eterul cosmic într'o ființă și creatură. De acord cu această zidire treptată a creațiunii vizibile, predică Biblia că și în natura cerească și veșnică există o ierarhie a universului și că dincolo de om este în ceruri un șir crescând de existențe din ce în ce mai înalte și mai puternice, dela ingerii păzitori ai copiilor și până la puteri, stăpânii, tronuri și heruvimi. Noi nu vedem aceste ființe, însă, cum s'a zis mai sus, chiar pe pământ ceea ce numim vizibil este ceva cu totul subiectiv, întemeiat pe structura ochiului și nicidecum o însușire absolută a materiei.

Astfel poate, ba chiar trebuie să se pară ingerilor inferiori ca o minune, activitatea, știința și puterea celor mai înalți și mai pu-

ternici (îngerii), pe care Dumnezeu i-a pus ca regi ai elementelor (Apocalips), ca stăpâni peste popoare (Daniil). Iarăși pentru cei înarmați cu putere pământească și cosmică este o minune, activitatea tronurilor și puterilor din locurile cerești. Aceștia admiră pe minunații heruvimi, pe tainicii purtători și stâlpi ai tronului Dumnezeirii și pe reprezentanții celor 4 principii ale creațiunii. Dar și aceste ființe, care sunt cele mai puternice dintre toate ființele create, se adâncesc veșnic în contemplarea Creatorului, fără a-l putea pricepe pe El, care este minunea minunilor. Dacă există deci ființe mai înalte decât omul, trebuie ca activitatea lor să ne pară minune și că ele vin în atingere cu noi din când în când, se poate deduce logic din aceea că sferele lor de viață mai înalte cuprind în ele pe a noastră, care este inferioară. Dacă există îngeri, *și nu cunoaștem un temei rațional sau științific pentru care n'ar putea să existe*, atunci e foarte *natural* ca îngerul să apară și să dispară, să producă prin simpla-i privire spaimă, prin atingere putere, să se înalțe în flacără, să distrugă mii, să cunoască și să prezică viitorul. *Nenatural* ar fi dacă el ar putea numai ceea ce poate omul. Și tot așa de *natural* și *logic* este că el apare din când în când, după orânduirea dumnezeiască și intervine în activitatea noastră.

Astfel cercetătorul naturii, lipsit în adevăr de prejudiciul, vede lumea ca ceva din ce în ce mai plin de minuni, în care legile naturale dumnezeiești, cunoscute nouă abia în sâmbure, se prefac în arbori puternici cu flori și fructe fără sfârșit. El găsește în orice lucru un sâmbure dumnezeesc, recunoaște că universul constă din împărății și creațiuni din ce în ce mai înalte și care par minunate celor inferioare, iar el ca vulturul se ridică în cercuri tot mai întinse și mai înalte până la Dumnezeuul minunii, pe care în Iisus Hristos îl poate numi tată, pentru ca adorându-l, să admire în El minunea acum și în veac.

* * *

Am înțeles până aci sub numele de știință numai științele naturale și cu aceasta ne-am conformat concepțiunii curioase și unilaterale de azi, care înțelege sub numele de știință aproape numai cercetarea naturii și înrudită cu ea matematica. În acest înțeles îndrăznește un învățat de azi, să scrie: «Abia de 300 ani avem știință.» (!) ca și când civilizațiunea Egiptenilor, a Indienilor și a Asirienilor, arta Grecilor, politica și arta militară a Romanilor n'ar fi fost tot știință. Din istoria lor, se vede că nimic omenesc nu era strein multora din cei vechi, păgâni și părinți bisericești: filosofie și teologie, retorică și diplomație, arte și limbi

streine, strategie și administrație în timp de pace, cunoștință de oameni și adevărată oratorie, entuziasmul chenobiților și vederile largi ale omului de stat. Aceasta era o știință a vieții mai înaltă decât aceea a elementelor chimice și a culturii bacililor și pentru că prețuim prea puțin știința omului și prea mult pe a materiei, de aceea naturalismul inundează literatura, arta și viața noastră sufletească în genere.

Fără îndoială, studiul naturii este un studiu mare, frumos și chiar folositor, dacă se caută și se găsește în ea Creatorul, căci omul, făcut după chipul lui Dumnezeu, este pus de El nu ca supus, ci ca rege al acestei naturi și un suflet este cu mult mai de preț decât întreg pământul cu toate fenomenele materiale. Fiindcă știința noastră uită sufletul și se ocupă aproape numai de corpuri, ne afundăm din ce în ce mai mult într'o concepție a lumii materiale, mecanică și materialistă, în adorarea mașinii, tehnicii și a materiei prelucrate, în teama de „puterile oarbe ale naturii“, în cultul atomului și în frica mișelească de bacil, de infinitul mic, din cauză că nu ne mai temem de Dumnezeu infinit de mare. Pe acest fel de teren negreșit că credința într'un Dumnezeu minunat și în minunile sale nu poate să înflorească.

Sufletul este o minune. Cine n'o simte, prea

puțin trebuie să fi gândit la această minunată unitate și individualitate, ce produce în sine voință, cunoștință, sentiment, imaginație, la puterea acestui invizibil de a stăpâni vizibilul și de a-și face slujitoare materia vizibilă și pipăibilă. Elementul fundamental al acestui suflet, care e o suflare a lui Dumnezeu, este nemărginirea și veșnicia. Oricât de mult s'ar pogori el în ceea ce e mărginit și ar căuta aci bucurie, plăcere și mândrie, totuși simte și știe în adâncul său că mărginirea nu-l îndestulează și întreaga lui poezie este o mare dorință de ceva mai mult și mai statornic decât această creațiune vizibilă, de mister, de minune. Aceasta o recunosc acei care astăzi în mod cinstit și binevoitor voesc a ferici lumea cu filantropie și opere de milostenie, liga păcii, emancipația femeilor, societățile de abțință și de protecțiunea animalelor și a. m. d. De sigur că este îndreptățită această năzuință, iar dacă cu acestea nu putem face lumea mai bună, putem totuși cu ajutorul lui Dumnezeu s'o împiedicăm de a se face mai rea. Cu acestea toate nu sunt însă înlăturate păcatul și moartea, nici vina îngrozitoare ce ne desparte de Dumnezeu și ne aruncă în prăpastie, ba chiar de am împlini în cea mai deplină măsură toate aceste năzuințe, totuși lumea n'ar fi un paradis, sufletul omenesc n'ar fi mulțumit, nu și-ar găsi liniștea. Căci această

sufflare a lui Dumnezeu nu cere altceva decât atotputernicia dumnezeiască, atotștiința dumnezeiască și ca să se scalde și desfăteze în minunea dumnezeiască. Și acest suflet ar privi nemulțumit chiar și la un pământ plin de palate de aur și de pietre scumpe, în care o omenire ordonată ar trăi în diferite societăți pentru artă și știință, dacă i-ar lipsi veșnicul mister al lui Dumnezeu. Chiar dacă ar lipsi acestei omeniri pe pământ durerea serioasă și amară, sufletul ar găsi că ea are trebuință de ceva mare. Fără minune nu e ideal.

De aceea sufletul caută veșnic să se urce pe scara rugăciunii către Dumnezeu, minunea minunilor și la El, în fine, să găsească liniște și mulțumire deplină. Unde se află un popor, chiar un om, care să nu se fi rugat niciodată, să nu fi zis printre suspine măcar : „Ah, Dumnezeule !“ când nenorocirea a venit peste el ? Rugăciunea este credința în minune. A crede că tu cu câteva cuvinte, cu câteva unde de aer produse de tine, sau chiar cu un suspin și rugămintă invizibilă a sufletului tău poți răzbate prin universul vizibil și cerul cerurilor, până la Dumnezeu și Creatorul, care tronează în lumina neapropiată, că poți influența sfaturile și hotăririle sale și să miști această *primă cauză* a tuturor lucrurilor, ca să schimbe ceva în planul său, care cuprinde întreaga lume și să-ți dăruiască pâine în loc de sără-

cie, sănătate în loc de boală, să vindece pe copilul tău, să-ți lungească viața și trimită sufletului tău mângâiere și pace dela tronul Majestății Sale prea înalte, aceasta este *sau credința în minune, sau*, cum o numește un înțelept al acestei lumi, un „*acces de slabă nebunie*“. Și dacă s'a împlinit rugăciunea ta, atunci este o minune așa de mare, ca oricare din cele povestite în Biblie.

Pe când *ordinea cosmică a lumii ne prezintă minunea ca urmare a creațiunii zidite în cercuri din ce în ce mai înalte, Biblia ne înfățișează în ordinea morală a lumii, în minunile mântuirii* (ca o concepție mult mai înaltă decât a acelor care văd în minunea biblică numai ceva neobișnuit și sporadic) *minunea, ca împlinirea rugăciunii în genere, ca marele și întotdeauna același răspuns al Creatorului la rugăciunea creaturilor sale.*

În ea se întâlnesc la un loc electricitatea cerească și cea pământească. Ea face să scape și fulgere prin aerul pământesc, întunecos și înăbușitor, puterile lumii viitoare. — „Ce strigi tu către mine?“ zise Dumnezeu lui Moise și nimici în mânia-i sfântă pe Faraon și armata sa. Fiii lui Israel strigă către Dumnezeu, iar El le trimite carne, mană și-i adapă din stâncă.

Hristos zice orbului : „Ce voești, să-ți fac?“

„Doamne, să pot vedea !“ Și îndată el văzu. Niciodată n'a adorat, temut sau iubit omenirea un Dumnezeu despre care știa sau credea, că nu i-ar putea auzi și împlini rugăciunea ei și ar însemna să aruncăm în mod forțat mărturia tuturor popoarelor, dacă am căuta să tăgăduim că Dumnezeu de milioane de ori și în toate timpurile a împlinit rugăciunile îndreptate către El sub diferite nume. „Tu ascultă rugăciunea, de aceea se pleacă Ție tot trupul.“

Cine nu crede în minune nu poate crede în rugăciune. Aceasta o simte astăzi și o nouă teologie ce fuge de minune și pentrucă ea nu îndrăznește să interzică omenirii rugăciunea, caută să-i dovedească, cu cuvinte întunecoase și meșteșugite, că, deși rugăciunea nu poate răzbate până la Dumnezeu și să fie împlinită de El, totuși omul are oarecare câștig din această gimnastică spirituală și conversație cu sine însuși. În chipul acesta explică o autoritate a protestantismului francez raționalist binefacerea rugăciunii, pe care nu o poate tăgădui de tot. „Prin ea“, zice el „sentimentul religios, supraexcitându-se, ajunge la deplină satisfacție.“ Prinurmare, voi care flămânziți și căroră vă este frig, atâtați numai în voi simțul foamei și al răcelii și veți fi sătui și încălziți !

Cu aceasta trebuie să se mulțumească cel care nu crede în minunea rugăciunii și a im-

plinirii ei. În acest caz nu mai avem un tată în cer și rugăciunea „Tatăl nostru“ este o vorbă deșartă. Toate rugăciunile noastre nu fac ca împărăția lui Dumnezeu să vie mai curând cu o secundă. Pâinea noastră cea de toate zilele ne-o va da El și într'un caz și într'altul. Și cum o să ne păzească el de ispită? Aceasta o învățau și filosofii păgâni: „Dumnezeirea cea mai înaltă a lăsat zellor inferiori“ (noi îi numim azi puteri naturale) „conducerea acestei lumi și ea se ocupă, numai cu lucrurile cerești“. (Această Dumnezeire tot se mai ocupa, după concepția mai nouă însă, ea nu mai face nimic, din cauză că a lucra ceva e nedemn de Dumnezeu.) Așa învață și sălbaticii numiți Ostiaci, că marele Dumnezeu „Turum“ e prea sus pus, pentru a se ocupa de noi, și de aceea e nefolositoare rugăciunea către El.

Fără rugăciune nu-i religie. Cu dreptate zice filosoful Baader: „Părăsirea rugăciunii este cel mai mare păcat.“ Dacă omul nu mai voește nimic dela Dumnezeu, nici Dumnezeu nu mai voește nimic dela om. Rugăciunea este legătura de unire posibilă între creatură și Creator. Dacă Dumnezeu nu aude și nu mă ascultă, atunci nu mai întreb nimic de acest pretins tată, iar cine îmi spune că El este dragoste și-mi predică o religie a dragostei, își bate joc de mine.

Sufletul meu caută un Dumnezeu, în care

totul să fie infinit, mai presus de închipuirea mea, care în orice timp poate lucra mai presus de rugămintea și priceperea mea, al cărui ochiu vede totul, a cărui inimă simte totul, „ale cărui urechi nu sunt astupate, ca să nu audă, a cărui mână nu este scurtă, ca să nu poată ajuta“.

Sufletul vrea să creadă într'un Dumnezeu care este *Creator* și orice creațiune este minune; într'un Dumnezeu, care este *Ingrijitorul creațiunii sale*, iar această îngrijire și continuă revărsare de putere de viață este minune; în fine într'un Dumnezeu, care e și *mântuitor*, care cu mâna sa puternică ține această lume, despărțită de El din cauza păcatului și căzută în prăpastie, aducând-o iarăși la sine; da, care prin marea taină și marea minune a jertfirii de sine, în persoana lui Hristos, împacă lumea cu sine și distruge păcatul, din care toți oamenii din lume n'ar fi putut șterge prin binefaceri și virtuozitate nici a milioana parte. Cine-mi ia pe acest Dumnezeu, îmi ia totul.

Foarte minunat este Dumnezeuul, care nu face minuni și care se predică adeseaori în zilele noastre oamenilor, care se numesc încă creștini. Intre El și oameni este o mare prăpastie și a vorbi de o comunitate între acest Creator și creaturile sale este „nebie mistică“. Dar deasupra stă acest nou Dumnezeu al unei religiuni simple și fără dogmă, făcând semn

cu iubirea platonică și rece: „Vă îmbrățișez, lumi nenumărate. Vă sărut pe toate dintr'odată! Nu v'am supărat niciodată și voi niciodată nu m'ați jignit. Despre aceea că din când în când elementele vă nimicesc atât pe voi cât și operele voastre și în cele din urmă pe toți în dureri vă răpește moartea, nu știu nimic; acestea sunt întâmplări naturale și moartea nu este plata păcatului, căci păcatul vostru este numai închipuire! Nu vă mai rugați într'una, căci eu nu pot opri mașina lumii în orice clipă și pentru oricare din voi. Ajutați-vă singuri. Nu aveți comerțul lumii, industria și progresul, arta și știința și pe lângă acestea societăți filantropice, de abstenență și de pace? Faceți-vă cu acestea pe pământ, potrivit înțelepciunii voastre, o mică și rațională împărăție a lui Dumnezeu și lăsați-mă în pace!”

Însă adevăratul Dumnezeu este și rămâne minunea, iar a crede în El și nu în fiecare minune, înseamnă a crede în ocean și a tăgădui picătura de apă.

Un Dumnezeu, care este legat de mâini și de picioare, de legile sale proprii, a cărui putere și măreție nu întrece toate gândurile mele; un Dumnezeu care a făcut numai odinioară o capodoperă, iar acum numai o contemplează și o copiază din nou, nu este măcar un mare artist. Un Dumnezeu, care

nu poate opri deodată soarele, pe care l-a făcut, în drumul pe care i l-a tras, fără ca pe acesta sau pe pământ să miște măcar un atom; care nu dă viață unei semințe sau unui mort și nu poate lua îndărăt în orice moment sufletul pe care-l dă; care nu poate face ca apa, pe care a creat-o, să nu inneeze și focul căruia i-a dat arderea, să nu ardă, este un Dumnezeu slab și demn de dispreț. Un Dumnezeu care iubește și nu poate arăta iubirea sa, care nu poate auzi strigătul meu și a asculta ruga mea, pentrucă aceasta ar turbura mersul mașinii lumii, este un Dumnezeu de care nu întreb nimic.—A susține că Dumnezeu este iubire și apoi a nega minunea este o contradicere, căci ce este o iubire dumnezeiască, care nu are libertatea de a se face cunoscută cum, când și unde îi place? Dacă El este iubire, trebuie să se presupună că este surd și orb, căci altminteri ar fi prea dureros pentru El să vadă mii de mâini fără lucru, ridicându-se din întreaga lume rugător către dânsul, să asculte suspinele și rugăciunile tuturor, care se îndreaptă la El! Chiar pentru noi, oamenii, este un chin sufletească a iubi și a nu putea ajuta. Dacă dela aceasta îl împiedică soarta, atunci nu mă va pedepsi, nici răsplăti; dacă nu-l mișcă iubirea, cererea, rugăciunea mea, atunci nu-l va supăra nici păcatul meu; în acest caz pot să-mi ordonez

viața numai după legile naturale ale atracțiunii, luminii, electricității, evoluției și să-mi bat joc de ale sale și de mânia sa. Acest Dumnezeu care nu știe și nu voește nimic, care nu vede, nu aude și nu vorbește, care nu poate face bine prietenilor, nici a ucide pe dușmanii săi, este o ființă mai slabă și mai de plâns decât mine; căci eu sunt liber, iar El nu; eu voesc, văd și vorbesc; eu fac bine acelor pe care îi iubesc și pricinuesc rău dușmanilor mei; dacă nu pot crea, pot măcar ucide.—Cum aş putea eu deci să ador această sărmană Dumnezeire? Astfel exclamă ironic profesorul Sabatier: „S'ar părea astăzi că e mai greu de dovedit origina dumnezeiască a unei furtuni decât aceea a tablelor legii de pe muntele Sinai!» Așa dar dacă un Tornado în Antile, sau un Taifun în marea Chinei ucide mii de oameni, acest Dumnezeu n'are nimic de zis despre aceasta? Sunt jocuri ale electricității, care pe dânsul nu-l privesc și acest Creator și tată al tuturor ființelor trebuie să vadă, cu sau fără părere de rău, cum puterile naturii pe care el le-a făcut odinioară, nimicesc în mii de feluri creaturile sale, copiii săi, fără ca el să poată face ceva contra! Această concepție a lumii o numesc eu ateistă. — Biblia spune: „Este vreo nenorocire în cetate, pe care n'o face Domnul? Căci numele său este: «El Gibbor — Dum-

nezeu tare!» — Pentru acei care voesc astăzi numai un Dumnezeu sentimental, al iubirii și care se îngrozesc când aud, că un Dumnezeu drept hotărăște nenorocire și pedeapsă pentru creaturile sale, fie pomenit spre mângâiere, că acei oameni continuă a trăi ca și înainte și că stau numai pe un alt teren, unde de asemeni stau sub paza lui Dumnezeu, căci nimic și niciun fir de nisip nu cade în afară de lumea lui Dumnezeu. Acest Dumnezeu zice: „Toate sufletele sunt ale mele. Sufletul care păcătuiește, va muri“, și întreabă: „N'am oare putere să fac cu ceea ce e al meu, cum voesc?“

* * *

Precum întreaga creațiune țintește către anume scopuri și numai necredința crede într'o lume, care-și are scopul în sine și prin urmare e fără scop, tot așa și sufletul omenească voiește să știe la ce tinde ființa și activitatea sa și caută, crede și nădăjduiește într'o împlinire integrală în viitor a dorinței și năzuinței lui, iar că o astfel de împlinire nu poate avea loc pe pământ a înțeles el de mai înainte. Omul voiește un cer veșnic, fiindcă și el este veșnic și după prima întrebare: „Ce fel de Dumnezeu îmi propoveduești tu?“ a doua, pe care o îndreaptă către oricare filosofie și teologie, sună: «Ce fel de cer îmi făgăduiești?» După cum numai

acela este unicul Dumnezeu, care întrece pe toți ceilalți, tot așa adevăratul cer trebuie să fie numai acela, care este cel mai bun și cel mai frumos. Acest postulat stă în cuvântul „cer“.

Cum se prezintă acum ideea de viață veșnică la oamenii, care încă cred în aceasta, dar care nu cred în minune? Cum își închipuiesc ei cerul și iadul? Căci orice credință își are exprimarea sa. La iad zic ei, nu e nevoie să ne gândim, de oarece nu există; l-am înlăturat ca pe o idee învechită, barbară și îngrozitoare. Ah! dacă ar fi numai vorbe goale! Prin urmare, după aceștia, toți oamenii trebuie să meargă în cer, chiar și acei al căror element de viață este ura veninoasă față de Dumnezeu și care se jură pe tot ce este mai scump și mai sfânt, că voesc mai bine să fie în iad cu cei asemenea lor decât în cer cu cei credincioși?! Dar cum să fie oare în acest cer? O înviere a trupului nu există — ar fi chiar minune. Aceasta ar însemna că trebuie să plutim veșnic în spațiul gol ca niște umbre, pentrucă un nou pământ, pe care să putem umbla și în genere ceva pipăibil, nu va mai exista. Dar umbră? Sau, cum vede el, ca umbră, alte suflete deoarece n'are ochi? Cum va putea vorbi cu ele, neavând gură și acolo neexistând nici graiu, nici sunet? Așa dar o să ne prefacem în

ceva invizibil, mut, orb și surd, care plutește veșnic în neant. O viață care nu-i viață, o existență care nu-i nicăiri, o individualitate care este însăși slăbiciunea ne oferă această inchipuire, căci concepțiune nu poate fi numită. Și cu cât cineva cugetă mai mult la aceasta, cu atât mai mult simte că se afundă în neantul veșnic, vag și misterios.

Este legea spiritului, ca ideea să tindă la cuvânt, cuvântul la faptă și orice idee la realizarea ei pipăibilă, precum aceea a arhitectului la catedrală, a sculptorului la statuie, a muzicantului la ton. Și Dumnezeu să descompună, în nesfârșirea veșniciei, capodopera sa, creațiunea, în abur și ceață, în loc s'o facă din ce în ce mai plastică și mai pipăibilă ! Aceasta să fie oare încheierea marelui său plan al lumii, împlinirea intențiunilor sale cu omenirea, încoronarea și desăvârșirea soartei lor, în scurt scopul ultim și veșnic al creațiunii ? Unde ar fi atunci legătura și potrivirea cu ceea ce există, cu natura „și legile ei neschimbătoare“, de care tocmai acești oameni vorbesc într'una ? Cum ar putea servi existența pământească de pregătire pentru o altă existență care nu corespunde niciuneia din condițiile de acum ?

Cerul creștin și biblic este un cer mai natural și mai logic. Că Dumnezeu a făcut odinioară bună această creațiune care prin

păcat a căzut dela El, o curățește în cele din urmă și restabilește pe o treaptă mai înaltă, — aceasta este demn de Dumnezeu, care niciodată nu „lasă în părăsire operele mâinilor sale“ și nici nu schimbă ceea ce a hotărît. Că El a făcut odinioară acest pământ, pe care omul l-a murdărit și pângărit cu sânge și va crea un pământ nou și mai frumos, pe care va locui dreptatea, e lucru firesc și logic. Și pentru ce i-ar fi mai greu creațiunea unui nou pământ făgăduit nouă, decât cea de altă dată a pământului de acum? — Că acest Dumnezeu a făcut inima omenească și cunoaște toată dorința sa și o va mulțumi odată pe deplin, dându-i viața nemuritoare, personalitatea cea mai înaltă, putere și stăpânire, bucurie și plăcere, apoi împărtășirea vie cu toate cele făcute și, ca bun suprem, privirea și adorarea Dumnezeirii — e un lucru care se potrivește cu un Dumnezeu, care a creat odinioară materia ca și spiritul, trupul ca și sufletul și va izbăvi materia și trupul, iar după legile mai înalte ale spațiului și formei, culorii și luminii, timpului și numărului, le va desfășura odată în creațiuni din ce în ce mai mărețe, — este o evoluție frumoasă și logică a naturii dumnezeiești, a legilor dumnezeiești, ca a cugetării unice și desăvârșite a unui Creator desăvârșit. Dacă cerul celui ce nu crede în minune nu împlinește nicio

dorință a inimii omenеști și cu greu s'ar mulțumi cineva să rămăе pe veci în el, dimpotrivă cerul celui credincios împlinește toate dorințele omului, așa cum l-a făcut El (Dumnezeu) odinioară după asemănarea sa, iar nădejdea în El a făcut mii de oameni să moară fericiți.

Ceea ce-i mai ciudat la acest cer cu totul nesigur al celui ce nu crede în minune, este că e mai supranatural și mai minunat decât cel biblic. Pomi ai vieții lângă râuri limpezi, o cetate de aur în lumina cerească, fericiți ce intonează cântece de laudă din harfe de aur și care sunt puși ca regi și preoți peste un nou pământ, acestea sunt de închipuit, le putem simți și înțelege. Existența de mai sus, dimpotrivă, este cu desăvârșire neînțeleasă și neînchipuită, — curată minune! Și afară de aceasta nici nu avem vreo dovadă, că ar exista undeva în mod real.

Astfel și aci ca în toate, necredința este mai nenaturală, mai nerațională și mai de necrezut decât credința. Și cerul celui ce nu crede în minune dovedește dar că omul nu-și poate împlini scopul vieții sale fără minune, fiindcă s'ar mărgini atunci la concepția următoare despre lume: „Să mâncăm și să bem, că mâine vom muri.“

Să vorbim acum de fiecare minune a sf. Scripturi în parte? Desigur că nu, căci în primul loc aceasta ar fi o întreprindere prea vastă. În al doilea loc, discuția asupra lor nu folosește. Ca sfinxul în pustiu te privesc aceste minuni măreț și liniștit, deschis, fără să se apere sau să se desvinovățească. Oricât de mult le-ai examina, ele nu devin întru nimic mai înțelese și mai de crezut. Nu te osteni în zadar să descoperi la ele o parte omenească.

„Moise lovi de două ori stânca cu toiagul. Atunci ieși atâta apă, că bău tot poporul și vitele lui.“ „Când fumul de tămâie se ridică de la altar către cer, îngerul Domnului se arată în flacăra altarului.“ „Și ei îngropară un om în mormântul lui Eliseu. Când aceste oase se atinseră de oasele lui Eliseu, învie.“ „Iisus zise cu glas tare: Lazăre, vino afară, și mortul ieși.“ „Iisus certă vântul și marea, și se făcu liniște mare.“ Așa e scris. A căuta să explici aceste minuni cu rațiunea, sau cum a încercat Strauss să dovedească imposibilitatea lor, este o prostie, căci o minune explicată este o nebunie. Din contra, aici e vorba: crede, sau nu crede. Și dacă tu nu poți crede, roagă-te suspinând: Doamne ajută necredinței mele! Căci credința sau necredința ta nu va schimba deloc minunea, însă credința în minune este mai mântuitoare su-

fletului tău decât teama de minune. Și dacă crezi, poți învăța din aceste minuni ceva despre minune.

Așa în primul loc, înveți că se întâmplă spre slava lui Dumnezeu și este câteodată spre pedeapsă (precum la Hristos uscarea smochinului, ce princhipui căderea lui Israel), iar de cele mai multe ori spre mântuirea și spre binele omenirii. Minunea are un scop moral și o valoare etică. Această valoare etică rezultă din minune și din tăgăduirea ei. Ea este ceva, care cere credința în Dumnezeu și întărește această credință. Prin urmare chiar prin aceasta e un bun. Este ceva care face pe Dumnezeu mai mare și pe noi mai mici, este un necunoscut, care ne strigă: există încă ceva mai înalt decât natura pământească, există alte legi ale materiei și ale spiritului decât acele pe care voi le socotiți că le cunoașteți. Rațiunea voastră atât de bună și folositoare pentru cele zilnice, nu este singura normă și lege în lume, iar dacă ea a decretat ceva ca imposibil, aceasta nu este imposibil și la Dumnezeu. Plecați-vă fruntea înaintea misterului dumnezeesc și lăsați inchipuirea trușă și amăgirea. Cât de necesară și mântuitoare este această îndemnare simte oricine este născut din spirit. Tăgăduirea minunii predică contrariul: critică pe Dumnezeu și îngâmfează pe om, știința sa, priceperea sa

și-l face să creadă că ar putea cunoaște și hotări ce este posibil și ce nu.—Cât de periculos este acest fel de a cugeta și de contrar spiritului lui Dumnezeu, știe orice creștin. Valoarea nemăsurat de mare a minunii, cum am văzut-o și cum Biblia o accentuează de sute de ori, este dovada ce se aduce prin ea, că avem un Dumnezeu, care poate împlini în orice timp cu puterea sa nemărginită cererea creaturilor sale și rugăciunea lor.

În al doilea loc înveți: că minunea nu este un joc arbitrar al lui Dumnezeu, ci are țință și lege și nu se întâmplă fără regulă ca în poveste, ci după analogiile și principiile naturii. Niciodată nu se vor transforma foile organice în aur neorganic, nici picăturile de sânge ale lui Hristos din grădina Ghetsemani în pietre scumpe, nici omul în animal. Smochinul nu este ars, ci uscat. Nu numai necredincioșii, ci din nenorocire și unii creștini cred despre minune, că ea disprețuește știința și că trebuie crezută aproape orbește. — Am văzut că minunea, neînțeleasă în sine, se potrivește foarte bine cu cunoștința de astăzi a naturii și cu o concepție liberă și mare despre natură, ba chiar e cerută de aceasta. Astfel înșiși creștinii cred, că natura cerească și existența noastră veșnică departe de a fi un haos de tiranie și anarhie, sunt cărmuite de legi mai

frumoase și în același timp mai stricte și mai libere.

În al treilea loc înveți: că minunea este totdeauna o lărgire și o înălțare a vieții, că ea corespunde dorinței intime a omului, năzuinței științei sale.—Astfel pâinea este hrană și învățații noștri caută să prepare substanțe hrănitoare pe cale chimică din substanțe anorganice. Hristos mărește această putere hrănitoare și satură cu puțină pâine mii de oameni. — De asemenea omul este făcut pentru a fi totdeauna sănătos, chiar de a fi nemuritor și întreaga noastră medicină tinde la desființarea boalei și, cum zic unii, și la a morții. Hristos însănătoșește oamenii și înviază morții, ca garanție a acestei viitoare sănătăți și nemuriri. Tot astfel omul este făcut să fie domn al elementelor și al puterilor naturii și ne dăm osteneala să inventăm mașini de sburat și să cucerim spațiul. Hristos umblă pe mare și se înalță la cer de pe muntele Măslinilor. — Minunea se potrivește cu dorința și cu năzuința sufletului omenesc.

În sfârșit, după o lege înaltă a spiritului, minunea cere dela cei care o fac și dela cei care o primesc înrudire spirituală, atracție spirituală, credință.—„El nu putea face acolo multe minuni din cauza necredinței lor.“ Adică, el ar fi putut face numai minuni nimicioare, de pedepsire și de judecată, și nu ca

judecător a venit Hristos întâia dată.—Chiar păgânul Petroniu se tânguește astfel: „Mai înainte ne ascultau zeii, dar acum ei sunt legați prin necredința noastră și rămân muți.“ — Este mărinimos din partea lui Dumnezeu, că nu ne impune binecuvântarea și minunile sale fără voia noastră, ci îngăduie ca rugămintea și dorința noastră să influențeze hotărârile sale. — Pe această atracțiune reciprocă dintre Creator și creatură se bazează orice religie: „Apropiati-vă de Dumnezeu și se va apropia și El de voi.“ — Vedem de asemenea, că chiar în viața pământească tot ce e înalt și sublim, intim și puternic, iubirea caldă și entuziasmul inflăcărat, arta și puterea cuvântului se bazează pe reciprocitate și că spiritul se stinge și amuțește, când n'are cu cine se înțelege. Această lege o recunosc și necredincioșii, care tăgăduind minunea și hotărâți fiind dinainte a nu crede în ea, exclamă râzând: Arătați-ne o minune! Hristos însă zice: „Neamul rău și desfrânat cere semn și semn nu i se va da lui, decât semnul lui Iona profetul“, (Matei 12, 39).

* * *

Ni se obiectează că minunea nu se mai potrivește cu concepția de azi a lumii.—Să nu mai fie într'adevăr posibil, ca să fii un însemnat inginer, un renumit chimist, un mare

fizician, un cercetător de seamă al naturii și totuși să crezi în minune? — Dar nume ca: Brewter, Ampère, Faraday, Liebig, Secchi, ș. a., dovedesc contrariul.

Dacă minunea nu se mai potrivește cu concepția de azi a lumii, cu atât mai rău pentru aceasta din urmă, căci prin aceasta se arată mărginită. Dar despre care concepție a lumii se vorbește oare? — Desigur că nu de aceea a întregii omeniri, căci dela un pol la celălalt credința în minune este încă tot universală.

Tot mai cred în minune: 200 milioane de Indieni, 100 milioane de Negri, 180 milioane Mahomedani și alte câteva sute de milioane de alți oameni. Din 1500 milioane de oameni de pe pământ cel puțin 1450 de milioane sunt adepții mai mult sau mai puțin convinși ai unei religiuni, care predică minunea. — Ba încă e foarte îndoielnic, dacă între cele 1500 de milioane se găsesc 10 sau chiar numai 5 milioane, care în deplină cunoștință nu numai să tăgăduiască minunea, ci să o și fi exclus din viața lor religioasă și zilnică, din vorbirea și din obiceiurile lor, din învățământul copiilor lor, dela naștere, căsătorie și moarte și care să fie cu totul liberi de orice superstiție, joc de cărți, descânțece, cum și de orice teamă ascunsă față de puterile supranaturale, ș. a. m. d. — Și mai susțin adversarii minunii, că

concepția de azi a lumii, omenirea de acum nu mai voeste să audă de ea! „Speak for yourself.“ „Vorbiți despre voi înși-vă“, zice Englezul. — Chiar dacă acești oameni prin „concepția modernă a lumii“ înțeleg unilateral și trufaș numai pe a Europeanilor, totuși în țările catolice și protestante, în Italia și Franța, în Anglia și Germania, în Suedia și Rusia, majoritatea populației crede în minune. — După o epocă a materialismului grosolan pare a reinvia nediscutabilă credința în minune, din care trebuie socotită ca făcând parte și superstiția, ce se poate vedea chiar și la ateist. — Această credință este de bună seamă mai generală decât la sfârșitul veacului al XVIII, când Frederic cel Mare, Caterina a Rusiei și Iosif II-lea făceau haz de sarcasmele lui Voltaire, Diderot și D'Alambert. — În ce privește superstiția de azi, după cum arată un jurnal englez, numărul spirițiștilor se urcă la 10 milioane. Într'una ies la iveală jurnale noi și societăți noi teosofice, iar în Paris și Londra, profesorii de spiritism fac furori tocmai printre cei culti. Chiar în artă și literatură, pe scenă și în roman s'a manifestat de curând un misticism, în cea mai mare parte întunecat și nesănătos. — Toți acești oameni își au concepțiile lor despre lume și n'ar fi creștinește să-i declarăm pe toți fără de multă vorbă de capete seci și ignoranți, cu toate că aci e vorba mai puțin

de o puternică credință în minunea dumnezeiască și biblică decât de superstiție, care slăbește și imbolnăvește, care e tocmai contrariul și care adesea în istoria lumii apare, sub forma sângeroasă și îngrozitoare, ca tovarăș al materialismului grosolan și al decăderii popoarelor. — Oameni crezători și temători de minune s'au văzut mai demult. Așa, înainte de potop, teama de minune se lățise mult. Despre toți oamenii de atunci, care desigur erau vreo câteva milioane, stă scris: „Ei nu crezură până ce veni potopul și-i luă pe toți.“ De asemeni Saducheii râdeau de Hristos și de minunile sale, fiindcă ei credeau că nu este înviere. — Cicero și alți Romani își băteau joc tot așa de fin de minune ca oricare om cult de azi, iar la căderea împărăției romane se înălța strigătul, când batjocoritor, când tânguitor: „Nimeni nu mai crede în zei.“

Noi cei de azi vorbim mult despre noua și moderna concepție a lumii. Fiecare veac de asemeni a pretins pentru sine o nouă și bineînțeles mai înțeleaptă concepție despre lume. — Și pentru Greci și Romani concepția lor despre lume era o concepție modernă și peste a noastră, peste filosofie și teologie, știință și critică, artă și literatură va trece la ordinea zilei veacul al XXI ca peste niște puncte de vedere învechite și uzate. Dacă privim cu

băgare de seamă istoria cugetării omenești și sistemele aceloră, care conștiinți sau inconștiinți s'au făcut organe ale acestei cugetări, atunci recunoaștem nu fără mirare că și aci nu există nimic nou sub soare. — Cum se schimbă modele așa și filosofii, trec și revin, iar omenirea crede că progresează, cu toate că se invâрте în cerc. După Platon am avut filosofia Stoicilor, Epicureilor, a Scepticilor, după Cartesius pe a lui Spinozza, Locke ; dela Kant am venit la Fichte și Hegel, apoi la Schopenhauer și Hartmann și acum ne întoarcem iarăși la vechea mecanică a atomilor lui Democrit și la vechile erezii ale lui Arie, care tăgăduia Dumnezeuirea lui Hristos și la a lui Pelagiu, care nu admitea păcatul original. Și încă nu știm ce sunt : Dumnezeu, lumea și noi, nici ce sunt : timpul și spațiul, materia și spiritul și niciun înțelept n'a pătruns încă înțelesul acelor două cuvinte : „Eu sunt.“ Atât de neclară și nesigură este concepția noastră despre lume !

Sărmane spirit al timpului cu lupta și disputa ta despre biserică și stat, politică și economie națională, chestiuni sociale și altele, tu care n'ai aflat încă, ce este frumos și ce este urit, permis și nepermis, drept și nedrept, bine și rău, care este scopul omenirii și cum poate ea ajunge la fericire, fii de acord mai întâi cu tine însuși, înainte de a ne pretinde să te respectăm, cunoaște cele vremel-

nice, înainte de a voi să ne înveți despre cele veșnice!

Pretenția, că religiunea trebuie să se adapteze concepției de azi a lumii și cum se pronunță un înalt personagiu bisericesc: „să găsească noi forme, pentru a sta în legătură cu spiritul timpului“, această pretenție este chiar un product al acestui spirit al timpului, o monstruozitate dela care creștinul își întoarce fața cu desgust, este o dovadă, că nu se cunoaște deplin, ce este religiunea. Religiunea este ceva absolut și vecinic și fiindcă este ceva dumnezeesc, este și neschimbătoare și cu cât are mai puțin deaface cu formele și fenomenele relative și schimbătoare ale existenței pământești, cu atât mai bine pentru ea. Adâncul cuvânt al lui Goethe: „Geniul este înrudit cu timpul în care trăiește numai prin defectele sale“, se aplică foarte bine la religiune. Pentru că Creștinismul este cea mai înaltă religiune, de aceea criteriul său, sâmburele și ființa sa sunt o continuă protestare contra spiritului timpului și contra concepției lumii despre lume. S'au conformat oare Hristos, apostolii și martirii din toate timpurile, spiritului timpului? Este spiritul timpului de acum în vreo privință mai bun decât al acelor timpuri? Avem motiv mai mult să-l respectăm și să lepădăm de dragul lui, cum propun creștinii degenerați, credința în minune? Atunci să fim consec-

venți și să zicem cu acest spirit: „Nu numai minune nu există, ci nici profetie, nici Spirit Sfânt și nici descoperire dumnezeiască. Dumnezeu n'aude și nu îndeplinește rugăciunea noastră. El nu știe nimic despre noi și noi nimic despre El. Nu există Dumnezeu.” Aceasta ar fi o concepție despre lume adevărat modernă, ar fi adevăratul spirit al timpului, cum se întâlnește pe străzi și în cafenele, în presă și în arta veacului, găsindu-și răsunetul până și în parlamente. Dar pentru aceasta este creștinul în lume, să fie un adversar hotărît al spiritului lumii și al timpului care a fost întotdeauna dușmanul lui Dumnezeu. Între creștin și el nu este pace, înțelegere și legătură, decât doară ca pregătire de luptă. Această luptă neîmpăcată este pentru amândoi condiție de viață, iar creștinul, care încheie măcar un armistițiu cu acest dușman, este o sare care s'a stricat, un trădător al lui Dumnezeu și al adevărului său. „Nu vă asemenați lumii acesteia”; — „Prietenia lumii este dușmănia cu Dumnezeu”; „Pentru că v'am ales din lume, de aceea vă urăște pe voi lumea”, zice Hristos. „Tot ce este născut din Dumnezeu biruiește lumea.” Nu adaptare față de lume și de spiritul ei, ci biruință asupra acestora este învățătura biblică și adevăratul Creștinism. „Credința voastră este izbândă asupra lumii”, și creștinul care se reazimă pe stânca cuvântului

lui Dumnezeu, privește liniștit cum valurile spiritului se sfărâmă de această stâncă, până ce cu timpul se schimbă spiritul timpului și curentele iau cu ele pe acei care au fost purtați de ele.

Cu privire la concepția de azi a fiecăruia despre lume este de repetat, că cu cât viața noastră devine mai neliniștită și mai agitată, cu atât se găsesc mai puțini oameni care ajung la o concepție cugetată despre lume și viață. Cei mai mulți se mulțumesc în această privință numai cu afirmări nedovedite, cu vorbe frumoase și de efect despre progres, concepție liberală, lipsa de prejudecată a științei și liberă cugetare și tocmai aceștia fac mai multă gură, ei, care în viața lor n'au cugetat nici măcar un ceas despre Dumnezeu și lume, existență și început, viață și moarte. Astfel, fiecare om are, bine sau rău, conștient sau inconștient, o concepție despre lume care formează atmosfera spirituală în care trăiește și respiră și cu toate inconsecvențele vieții sale, această concepție despre lume este pentru el, adeseori inconștient, o concepție unitară în fond, ieșită dintr'o rădăcină adâncă a individualității, dintr'un principiu de iubire.

Fiecare om vine pe lume, cum zică un francez, ca un discipol al lui Aristotel sau al lui Platon. Concepția sa despre lume este când mai mult o concepție reală, când mai mult

una ideală, după cum el derivă legile din fenomenele observate, sau concepe fenomenele ca înfățișări numai parțiale și nedesăvârșite ale ideilor. Celui dintâi, îi va fi mai puțin simpatîc supranaturalul decât celui din urmă. Din acest punct de vedere se poate susține că curentul timpului de acum, mai mult material, îndreptat spre materie și prețuirea ei, crede mai puțin în minuni decât al veacului de mijloc, deși e îndrăzneț să se vorbească de o concepție a lumii din timpul de față, căci numai în Germania se pot cita, cu nume proprii și fără multă greutate, câteva duzini de concepții despre lume.

Lumea pentru Indian era o mare epopee, pentru Egipteni un portic al veșniciei, pentru Greci un templu al frumuseții, pentru Romani o forțăreață și o cetate a puterii și a puter-nicului stat. Noi o transformăm din ce în ce mai mult în fabrică și în birou, căci a câștiga bani și apoi a petrece, acesta este idealul nostru. Curentul timpului care decurge din acest ideal, curent care disprețuește minunea, nu face nicidecum cinste lumii, pentru că istoria lumii învață, că popoarele cele mai puternice, în zilele lor cele mai bune au avut o credință mare, puternică și sinceră în mister, în minune. Toate au crezut într'o Dumnezeire minunată și făcătoare de minuni, în zei inferiori și principii ai luminii și ai întineri-

cului, într'o împărăție a spiritelor și în influența acestora asupra omului, în puterea rugăciunii și a sacrificiului expiator, în nemurirea sufletului și în judecata deapoi, în viața veșnică, în raiu și în iad. Și această credință în minuni, deși însoțită de rătăcirii, era puterea și tăria lor. Indată ce ele pierdută această credință și începură să-și bată joc de zei și să exclame ca Romanii: „După moarte nu mai e nimic! însăși moartea nu e nimic!“ s'au dedat plăcerilor materiale și au pierit. Totdeauna pierderea marelui și serioasei credințe în minuni era un semn al sfârșitului oricărui stat. Așa la Greci și la Romani, așa înainte de reformă, când papa și ierarhia bisericească își băteau joc de sfintele taine și de poporul prost ce credea în ele. Tot așa la curtea lui Ludovic XV, sub Voltaire și înainte de revoluție, care înlătură pe Dumnezeu și proclamă ca divinitate, rațiunea. Un semn de sfârșit de veac este și filosofia modernă a lui Eduard Hartmann, care recomandă lumii sinuciderea și a lui Nietzsche, pe care un filosof german îl numește „*filosoful culturii*“ (!) și a cărui concepție despre lume este aceea a barbarului: „Eu fac ce voesc și ucid pe acel care îmi iese în cale“, cum și a lui Renan, care luând în batjocură rugăciunea domnească exclamă: „Tatăl nostru este neantul.“

Toată vorbirea, cuvântul omului este sau:

da, da, sau nu, nu și toate concepțiile despre lume se reduc în fond la două, căci privirile noastre despre lume sunt valuri mici trecătoare și care revin pe întinsa și nestrăbătută mare.—În acest ocean sunt numai două curenți principale, curentul equatorial, Golfstream încălzit de soarele fierbinte al tropicelor, care unde ajunge, produce viață înmiată pe uscat și în adâncimi și curentul rece de Nord, care vine din noaptea polară, luminată de fantastice lumini de Nord, cu munții săi de gheață ce se topesc îndată la soare. Există numai două concepții despre lume: dumnezeiască și ateistă, creștină și materialistă, biblică și atomistă sau mecanică. Toate celelalte sunt trepte intermediare, tranziții, încercări de mijlocire și acomodare, de care Dumnezeu nu ține seamă căci El preferă pe cei reci celor calzi, (Apocalips 3, ¹⁵, ¹⁶).

Fenomenele sunt pământul neutru în sine, iar omul este planta, care, potrivit spiritului și sevei ei, scoate din el sau hrană nobilă, sau otravă omoritoare și mint acei care impută pământului ura lor față de Dumnezeu și nedreptatea inimii lor. Diavolului îi este indiferent dacă omul este darvinist sau antidarvinist, materialist sau hegellianist. Orice concepție despre lume care servește să despartă pe om de Dumnezeu este binevenită pentru el, fiindcă el știe că ramura despărțită de tul-

pină și vița tăiată de pe butuc se usucă dela sine și este material bun pentru focul iadului. Dacă privim însă mai de aproape pe acei oameni care de la începutul lumii au crezut în minune și au avut o concepție despre lume, nu avem de ce să ne rușinăm de acești tovarăși.—Totdeauna cei mai mari și cei mai buni au crezut în minune și prin ei această credință a produs minuni de curaj, de stăruință, de răbdare și de iubire de oameni, fapte mari, credință ce cucerește lumea și curaj în fața morții. Chiar oamenii mari care n'au crezut în Dumnezeuul Bibliei, pentru că nu-l cunoșteau, credeau în minune, în steaua lor conducătoare, în chemarea lor dumnezeiască, în alegerea lor și aceasta le dădea putere să le îndeplinească. Marii legiuitori, poeți și înțelepți, de care omenirea se folosește de veacuri, ca și întemeietorii de religii, care au mântuit popoarele de fetișismul grosolan și le-au îndreptat ochii către cer, credeau în minune. Miile de martiri care-și socoteau viața ca un nimic și laudau pe Dumnezeu și în gura morții, credeau în minune, căci credința în minune este mai folositoare decât teama de minune. Omer și Eschil și Dante au cântat sublim pe oameni și soarta lor și credeau în minune. Platon, Pascal, Leibnitz erau adânci cugetători și credeau în minune. Kopernic, Newton, Kepler, Herschel, Linné, înțelegeau ceva din știința

naturii, iar Bach și Händel, Michel Angelo, Leonardo da Vinci și Albrecht Dürer ceva din artă și totuși credeau în minune. Augustin, Luther, Calvin nu erau minți slabe și credeau în minune. În minune au crezut Moise și Ilie, Isaia, Daniil, Paul, Petru, profeții și apostolii, acești puternici oameni ai lui Dumnezeu. De asemeni Domnul și Învățătorul nostru Iisus Hristos credea în minune și făcea minuni.

Noi, creștinii, care credem în minune, credem că ne vom putea vedea odată în cer toți care trăim acum în societatea aceasta pământească.

* * *

Dar azi nu se mai întâmplă nicio minune, zici tu, poate.—De unde știi aceasta? Cunoști oare toată activitatea lui Dumnezeu față de creaturile sale și știi tot ce se întâmplă pe întinsul pământ dela un pol la altul? Dacă Dumnezeu ar găsi azi de cuviință că din cele 1500 de milioane de oameni să asculte în chip minunat ruga câtorva mii, sau pe un Indian ori Eschimos, pe un sălbatic din Tartaria sau din Australia, în coliba singuratică sau la vânătoare, în zăpada polară sau pe mare, să-l scape de primejdii, dăruindu-i vindecare minunată sau mântuire, visuri mustrătoare sau prezicătoare, sau arătări de îngeri mângâietori în clipa morții, câte din acestea știi tu? Crezi

că le vei găsi mâine scrise în jurnal? Nicio dată vestea unei minuni n'a pătruns prin întreaga lume, ci de cele mai multe ori chiar cei care au auzit de ea au socotit-o ca ceva natural sau ca o legendă.—Când Faraon s'a înecat în Marea Roșie, se zicea în Egipt, că a murit acoperit de nisip sau în adâncurile mării.—Minunile lui Hristos nu erau bine cunoscute în timpul său, nici măcar în Alexandria sau în Atena și niciun Roman nu vorbea de ele în for, nici nu se ocupa de ele.

Susținerea falsă că astăzi nu se mai întâmplă nicio minune pornește dela acei care de altfel nu au deaface cât de puțin cu minunea. Dacă tu însă crezi, poți vedea și azi măreția lui Dumnezeu. În Geneva un copil de trei ani căzu dela al treilea etaj, pe pavajul străzii înaintea unei trăsurii, ai cărei cai se opriră ca fermecați. Copilul se sculă și întâmpină pe trepte pe mama sa, — care aproape își pierduse mințile de spaimă — cu cuvintele: „Mamă nu mi s'a întâmplat nimic rău.“

Creștinul nu se miră de aceasta, căci el crede în ingerii păzitori ai copiilor. (Matei 18,₁₀) Și acest caz nu este singurul. Marele filantrop A. H. Franke dăruie unei sărmame femeii ultimul său ducat, pentru care ea în culmea bucuriei exclamă: „Să vă dăruiască bunul Dumnezeu un întreg munte de ducați“, iar în urmă sosind pentru orfelinatul său da-

ruri în bani mai multe zile fără precurmare, Franke, față de grămada de peste 300 de ducați, care se aflau pe masă, exclamă : „Acesta este muntele sărmanei femei!“ — Față de aceasta creștinul exclamă liniștit : Aceasta a făcut-o Dumnezeu, care zice : „Al meu este aurul și argintul“, (Agheu 2, 9). Și tot așa față cu succesul lui G. Müller, care adună în Bristol încetul cu încetul vreo 30 milioane de mărci pentru orfanii săi. Un om cuprins de frică pentru operația ce trebuia să i se facă a doua zi la un picior cangrenat, se rugă în timpul nopții cu căldură și dobândi vindecare, iar dimineată medicul mirat exclamă : „Aci a avut loc o minune!“ și declară împreună cu colegii săi, care erau de față, operația de prisos. Creștinul care aude de aceasta își aduce aminte de cuvântul : „Eu sunt Domnul, doctorul tău“. (Moise, 15). Și se pot cita multe exemple de acestea. Un preot simți în sine, în mijlocul nopții, indemnul poruncitor, de a se scula și a vizita pe un cunoscut. Făcu aceasta fără voie și la sosire spuse cunoscutului său lămurit : „Nu știu pentru ce am venit.“ Acesta îi răspunse : „Dumnezeu te-a trimis. Iată funia cu care voiam să mă spânzur în pod.“ Față de aceasta creștinul știe că stă scris : «Învăța-te-voi și-ți voi arăta calea pe care trebuie să mergi“, (Psalm. 31, 5). Fiecare poate istorisi astfel de întâmplări din viața sa proprie.

Și așa mai departe. Necredinciosul însă vorbește cu mândrie de întâmplare, de coincidențe curioase, de întâlniri ciudate, sau le explică cu ușurătate și declară scurt: „Astfel de lucruri nu cred eu.“ Căci el este un individ îndrăzneț, plin de prejudiciu, încăpățânat și mărginit, care mai lesne învinovățește de minciună 500 de martori cinstiți și serioși, decât să mărturisească odată că se poate să existe în lume, între cer și pământ, lucruri pe care micul său creier nu le înțelege. Și trebuie să vorbească așa, căci dacă admite un singur fenomen de felul acesta ca venit de sus, atunci meschina sa concepție despre lume se prăbușește ca o casă de carton.

Mai departe trebuie să știm că, deși Dumnezeu face minuni mai mult în deosebi pentru fiii săi, totuși aceasta nu înseamnă că minuni publice nu se mai fac. Despre aceasta are valoare cuvântul lui Solomon: „Toate la vremea lor.“ Astfel în Sfânta noastră Scriptură nu se spune nimic despre aceea, că Dumnezeu a făcut minuni publice timp de 15 veacuri milioanelor de oameni dinainte de potop, căci pe Enoch îl luă la sine în chip nevăzut și neînțeles, (I Moise 5.₂₄). De asemeni Sfânta Scriptură învață ceea ce s'a și accentuat adesea în psalmi, că Dumnezeu, dela chemarea lui Avraam, a rezervat minunea publică, externă, materială pentru poporul său. În timpul celor

din urmă 400 de ani de sclavie a Israelitilor în Egipt n'a făcut nicio minune în favoarea lor, fiindcă-și întorsese fața dela ei. Și acum sunt 19 veacuri, de când i-a osândit și nu ascultă rugăciunea lor. Pentru cel ce cunoaște Biblia și profeția, timpul minunii publice a încetat odată cu distrugerea Ierusalimului, iar altul va fi după proorocul Ioel abia atunci, când Dumnezeu se va milostivi de poporul său și-l va întoarce din captivitate. De aici urmează că, a face minuni publice pentru noi, popoare creștine degenerate, care disprețuim cuvântul și adevărul său, ar însemna a arunca mărgăritare înaintea porcilor și noi avem mai mare osândă pentru aceasta. (Matei 11, 20-24). Chiar de Iudeii din timpul lui Christos se zice : „Tot poporul se mira și lăuda pe Dumnezeu pentru minunile ce El făcea.“ S'ar întâmpla aceasta cu o minune făcută pe piețele sau străzile Berlinului, Vienei și Londrei ?

Timpurile minunii extraordinare însă se vor întoarce. În vremea de apoi, Hristos făgăduiește că se vor arăta semne mari și minuni în cer și pe pământ. Înainte de îngrozitoarea judecată de apoi, minunea va străbate cerul ca fulgerile înainte de furtună, iar omenirea îngrozită, presimțind sfârșitul, nu va mai râde batjocoritor : „Se vor arăta semne în soare, lună și stele și pe pământ strâmtorarea popoarelor cu nedumerire. Marea va mugii de

sguduirea valurilor, așa că oamenii mai își vor da sufletul de frică și de așteptarea celor ce vor fi pe pământ, căci puterile cerului se vor clăti," (Luca 21, ²⁵, ²⁶).

Totuși chiar în timpul împietririi de acum a spiritului, Dumnezeu minunii nu este neactiv. Dela lepădarea lui Israel, El chiamă și adună la sine neîncetat din toate națiunile și limbile, cărora nu le mai dăruiește, ca odinioară popoului Israil, bunuri pământești, ci cerești. Cu aceasta stă în acord negreșit și faptul că, El nu dă acestei Biserici biruințe lumești în chip minunat, nu usucă înaintea lor râurile și nu face să cadă zidurile Ierihonului, ci în locul minunilor externe săvârșește minuni interne, în locul celor trupești, face minuni spirituale. Așa El intervine ici și colo, noaptea și ziua, în moară și la câmp, în singurătate sau în piață și în furnicarul vieții, când la unul când la altul, schimbându-i inima, ca să iubească ce ura și să urască ce iubea, ca să-i pară lumea ca o umbră fără valoare, iar cea cerească în care n'a crezut niciodată să devie singura adevărată, ca el, în fine, să moară în pace, ba chiar cu bucurie, în vreme ce de obicei toată lumea se îngrozește de moarte. Aceasta nu e minune? Roagă pe Dumnezeu, tu, care încă te îndoești, ca să săvârșească în tine această minune. Când vei simți în tine

minunea, vei putea să râzi de cei care o tăgăduesc, pentrucă n'o cunosc.

* * *

Nu se poate cere cuiva să creadă în minune, însă ca să gândească limpede și logic și să-și conducă viața în mod consecvent după credința sa, da. Cine nu crede în minune, nu se cuvine să-și boteze copiii în sfânta taină a nașterii, nici să le dea în mână la școală cartea minunilor, Biblia, căci este cu totul nepractic să copleșești sufletele lor tinere cu buruieni otrăvitoare sau să plantezi cu îngrijire aceste buruieni, pentru ca mai târziu să le desrădăcineze cu greutate. Cine nu crede în minune, trebuie să iasă pe față din Biserica creștină, care se întemeiază pe învățătura creștină și pe credința în minunea nașterii, a învierii și dumnezeirii lui Hristos și să nu se mai numească creștin. Evanghelia este plină de minuni și Hristos credea în minuni. Sfatul de a nu tăgădui minunea în public, dar nici de a o predica, precum și de a n'o privi ca centru, ci ca periferie a credinței, se potrivește pentru creștinii de azi lipsiți de caracter, din pricina cărora suntem cu drept cuvânt batjocoriți și disprețuiți de adversari. Minunea ori este, ori nu este. Dacă nu este, atunci la o parte cu această mare și vătămătoare min-

ciună. Dacă este, atunci mărturisește-o cu curaj, chiar dacă întreaga lume ar declara acest adevăr de zece ori nepotrivit cu timpul în care trăim.

Mulți nu sunt luminați bine cu privire la însemnătatea minunii. A o tăgădui înseamnă a tăgădui pe Dumnezeu, Tatăl și Creatorul, pe Dumnezeu, Fiul și Mântuitorul, pe Dumnezeu sfântul Duh, Mângâietorul și Invățătorul, precum și cerul și iadul, descoperirea și profeția, pocăința și rugăciunea, în scurt toate articolele de credință ale Bisericii creștine.

Dacă nu este minune, atunci creațiunea lumii, istorisirea despre Eva și căderea în păcat, potopul și turnul Babel, împreună cu urmările lor, istoria patriarhilor și întreaga istorie a poporului Israel, cele 10 plăgi ale Egiptului și darea legii de pe muntele Sinai, etc. sunt legende, mituri sau basme pentru copii. Însă și în istoria judecătorilor, a lui David și a regilor lui Israel, cu Ilie și Eliseu, se arată pretutindeni minunea. Cu ea începe cartea Iov și cu ea încheie, psalmii o preamăresc, iar profețiile sunt pline de ea. Așadar înlături cu ea? Numai în cartea Ruth, în Cântarea Cântărilor și Estir nu sunt multe minuni. Noul Testament e de asemeni plin de minuni. Numai predica de pe munte și câteva cuvântări ale lui Iisus nu vorbesc de minuni, iar din epistole abia câteva. Cât

despre Apocalips e numai minune. Suntem oare atât de îndrăzneți ca să tăgăduim ceea ce a zis Hristos, pentru împlinirea a ceea ce a venit în lume și după care va judeca în ziua de apoi, că „Scriptura nu poate fi înfrântă“ ?

În treacăt fie zis, obiecțiunea făcută mie de o revistă religioasă modernă, că nu înțeleg nimic din critica biblică și prin urmare nu pot ști dacă este minune sau nu, e cu totul naivă. Așa dar abstracție făcând de aceasta, dacă eu înțeleg critica biblică sau nu, să fie oare nevoie de critica biblică de astăzi pentru a-și forma cineva o judecată sigură despre minune? Atunci Biserica lui Hristos timp de 1900 de ani, împreună cu reformatorii, martirii și sutele de bărbați sfinți n'au înțeles minunea. Și tot astfel și toate spiritele mari deja pomenite, cugetători și legiuitori, poeți și înțelepți din toate timpurile, toți bărbați ale căror nume se păstrează de istoria lumii pe veci. Ar fi trebuit să aștepte, sărmanii, până ce criticii moderni — care în tot cazul n'au uimit omenirea prin spiritul și faptele lor, nici nu s'au distins prin cunoașterea naturii — le vor demonstra din camera lor de studiu, că în lumea lui Dumnezeu nu există minune și nici nu se poate să fie, fiindcă nu se știe când s'a scris Pentateuhul sau cine a fost Pseudo-Isaia și dacă Evanghelia lui Ioan și Apoca-

lipsul sunt autentice. Intr'adevăr, mi s'ar părea ceva contrar rațiunii, dacă aş încerca să arunc mărturia puternică a atâtor spirite mari şi consensul unanim al neamurilor despre profeţie şi oracol, visuri profetice şi vindecări minunate, împliniri de rugăciuni şi puteri magice, etc., din cauza obiecţiunii câtorva oameni, care susţin după 1900 de ani, despre întâmplări la care n'au fost de faţă, că ele n'au putut să se întâmple, pentrucă... ei nu cred în ele! De-mi vor răspunde, că asemenea lucruri nu pot fi admise de mintea lor, voiui regreta că au minţi atât de slabe, căci eu cred, că mai sus amintiţii bărbaţi care au crezut în minune, plus profeţii şi apostolii şi însuşi Hristos au avut şi ei raţiune şi ştiau şi ei ce este raţional şi ce iraţional.

Tocmai aceasta este greşala acestor domni şi a multor creştini, că în loc de a judeca minunea în măsura sa generalitate, se învârtesc totdeauna numai în jurul unei minuni, a cărei istorisire o discută şi o critică, pentrucă nu se pot ridica la centemplantarea unui univers măreţ, străbătut de puteri minunate, de suflarea veşnică a unui Dumnezeu atotputernic şi viu.

Dacă studiezi însă Biblia şi dacă ea împreună cu minunile ei este pentru mine „o putere a lui Dumnezeu, care mă face fericit“, o mâncare, care mă satură şi imi întăreşte

sufletul, atunci ar fi cu totul irațional să o arunci, pentru că unii oameni zic, că nu simt nimic din această putere și că nu le place această mâncare. Când cred și știu că este un soare care-mi trimite lumina sa, nu mai am nevoie de critica orbilor. „Credința voastră să nu se sprijine pe înțelepciunea omenească, ci pe puterea lui Dumnezeu,” (I Cor. 2, 5).

A tăgădui minunea înseamnă a tăgădui Biblia, care este întemeiată pe minune și e plină de minuni. O biografie a lui Hristos fără minunile sale, ar fi asemenea cu o biografie a lui Alexandru cel Mare sau a lui Cezar fără faptele lor războinice, iar încercările de a exclude minunea din Biblie, fie prin explicări absurde, fie prin tăgăduirea valorii sale morale, nu merită a fi luate în serios. Oamenii lui Dumnezeu, despre care vorbește Biblia și care au scris-o, ori credeau în minune, ori nu credeau. Dacă credeau, atunci erau după părerea celor care nu cred în minuni, cu tot moralul lor înalt, niște minți slabe, care priveau faptele cele mai simple și mai naturale ca minuni, iar aceasta nu odată și în cazuri îndoielnice, ci zilnic și la orice ocazie. Așa au fost, zic ei, ucenicii lui Hristos.

Negreșit că atunci nu mai poate fi vorba de inspirația Sfântului Duh, căci a susține că Duhul lui Dumnezeu le-a dictat pe fiecare pagină povești absurde, înseamnă a defăima

pe Dumnezeu. În acest caz Biblia este numai o colecție de legende poetice și de tradițiuni vechi, tixite din nenorocire de superstiție gro-solană. În acest caz ea are, cu excepția câtorva prescripțiuni frumoase de morală à la Confuciu sau à la Buda, numai un interes istoric și a o socoti autoritate religioasă e o greșală.

Ori acești oameni nu credeau nici ei ceea ce spuneau. Istorisind minunile lui Hristos, ei au dat ca adevăr poveștile din o mie și una de nopți, sub care au ascuns învățăturile lor misterioase. Atunci cazul este și mai serios; căci însăși Biblia zice că nu voește să fie o carte pentru învățați și, în prima linie nici pentru cei culți, ci pentru întreaga omenire. Omenirea constă însă înainte de toate din milioane de bărbați și de femei lipsiți de orice cultură, apoi din milioane de copii, din care jumătate mor înainte de timp. Cine istorisește, cu tonul convingerii depline, acestor suflete simple și credincioase, care cred sincer ce li se spune, că Hristos a umblat pe mare, a înmulțit pâinea, și a înviat morții, iar el crede altceva decât aceasta, este un înșelător ordinar. La asemenea concluzii ajunge negreșit cel care nu crede în minune.

Dar ce a îndrăznit oare pe bărbații care au scris istoria lui Hristos să înșire în ea astfel de basme? Ei singuri trebuiau să-și spună că aceasta ar forma o piatră de scandal pentru

oamenii instruiți și luminați din toate timpurile.

Nu puteau ei să ne transmită sublima sa morală și parabolele sale, într'o limbă mai înaltă, mai poetică și plină de figuri ca Bhagavad-Gita? ¹⁾

* * *

Tăgăduirea minunii este una din minciunile spiritului, „care totdeauna neagă“, pentru că nu poate crea nimic. Și aci, ca pretutindeni, negația este principiul sterpiciunii și al morții. Ce folosiți, voi desprețuitori ai minunii, că scoateți minunea din univers? Acum e gol. Nu se mai suie și pogoară îngerii și nu mai duc sufletele în sânul lui Avraam; Heruvimii nu mai cântă mărețul: sfânt! sfânt! sfânt! Nu mai este orașul ceresc cu străzile aurite și cu pomii vieții lângă râul de cristal. Părăsit și retras, nu se știe unde, stă acum Dumnezeuul vostru pe tronul său tăcut, nu vede și nu aude, lasă mașina lumii să umble în voia ei, ungând-o cel mult din timp în timp. Pe pământul întunecos stăpânesc numai puterile naturii. Sus și jos este numai ceață. Ați câștigat voi ceva cu aceasta, sau ați dat ceva oamenilor? Nu, ci le-ați luat ceva, după care

¹⁾ Bhagavad-Gita este cea mai adâncă poemă religioasă indiană, în care se povestesc faptele zeului Vișnu intrupat în persoana lui Crișna. E tradusă în românește de Preotul I. Mihălcescu.

ei simt în sufletul lor o sete nestinsă și aceasta ați făcut-o de frica unei pretinse civilizații care se lăfăește în superficialitatea ei numai la suprafața pământului. Sunteți voi oare mai mari sau mai fericiți, că ați răpit Creatorului sceptrul atotputerniciei sale și poate l-ați scos la pensie? Ați ajuns la o concepție despre lume mai liberă și mai înaltă, prin faptul că puneți pe Dumnezeu în lanțuri și credeți că El, care odinioară a făcut cerul și pământul, nu mai poate acum, slăbit de vârstă, să sature cu 5 pâini cinci mii de oameni, nici să facă să vă cadă pâine din cer, ci trebuie să v'o agonisiți cu agricultura rațională? Că Dumnezeu, care odinioară a produs viața, nu poate da viață unui mort și că deci nici Hristos n'a înviat și nici voi nu veți învia? Că El, care a făcut marea, nu poate porunci furtunilor ei nici sbuciumărilor sufletelor voastre să se liniștească? E posibil ca cel care putea face lucruri mai mari, să nu poată face acum altele mai mici? E posibil ca cel care odinioară a creat tot ce vedem, să nu mai poată crea nici acum și nici în veci? — Dar, numai acea idee despre Dumnezeu este adevărată și poate fi adevărată, care umple sufletul de puteri înveselitoare, iar nicidecum aceea care-l desamăgește și lasă fără ajutor. Cine își înfățișează pe Dumnezeu mai mare și mai strălucit, mai bun și mai milostiv, acela vorbește

adevărul, este dela Dumnezeu și este prietenul tău. Crede-l! Cine ți-l micșorează și-l face slab și fără putere, acela minte, este dela diavolul și e dușmanul tău. Nu-l crede!

Acei care se numesc creștini și cu toate acestea tăgăduesc minunea, sunt pentru noi o enigmă minunată și neexplicabilă. Nu-i osândim, dar nu-i înțelegem.

Acelor care caută prin viu graiu și prin scris a dovedi că nu e nevoie să credem în minunile lui Iisus Hristos, li se poate spune: Ce v'au făcut oare minunile lui Hristos, de sunteți atât de înverșunați împotriva lor și să le tăgăduiți? Ce boală este aceasta de a despartii în Hristos viața și învățătura sa de lucrurile sale, de minunile sale, cum le numește el însuși? Vă este supărător, vă doare așa de rău ca să auziți că, atunci când El veni în lume ca răscumpărător și mântuitor, vindeca nu numai sufletele ci și trupurile, deschidea nu numai ochii sufletului, ci și pe ai trupului, ierta nu numai păcatele, dar ștergea și urmele lor? Că „orbii vedeau și șchiopii umblau, leproșii se curăteau și surzii auzeau, morții se sculau și săracilor se binevestea Ecanghelia?” (Matei 11, 5). De unde, cărui duh se datorește această împotrivire a voastră, acest dispreț față de binele și frumosul, pe care îl făcu El? Căci scris este: „*Mulțimea se bucura de toate faptele mărețe ce se săvârșeau*

de dânsul," (Luca 13, ₁₇). — „Și tot poporul văzând, dete laudă lui Dumnezeu," (Luca 13, ₄₃). — „Și poporul mărea pe Dumnezeu, care a dat oamenilor putere ca aceasta," (Matei 9, ₈). — „Poporul se minuna văzând pe muți vorbind, pe strâmbi sănătoși, pe șchiopi umblând și pe orbi văzând și mărea pe Dumnezeul lui Israel", (Matei 15, ₃₁). — Desigur voiți să vă întovărășiți cu cei despre care stă scris: „Dar, deși făcuse atâtea minuni înaintea lor, totuși n'au crezut în El, (Ioan 12, ₃₇). „N'au priceput minunea cu pâinile, deoarece inima lor era împietrită," (Marcu 6, ₅₂). Cum zice și Isaia: „Ochii lor au orbit și inima lor s'a învârtoșat, ca să nu vadă cu ochii și să nu înțeleagă cu inima, ca să se întoarcă și să le ajut," (Ioan 12, _{37, 40}).

Cum? voi credeți, cum ziceți, că citiți cu respect și iubire față de Iisus Evanghelia sa și apoi oridecâteori întâlniți scris: „El făcu acolo multe minuni"; „El vindecă toate boalele"; „El scoase spiritele necurate", ne strigați cu glas mare: neadevăr! fals! minciună! Ei bine, atunci publicați pentru oamenii slabi de duh și bolnavi de nervi un Nou Testament fără minuni și modern. Noi păstrăm pe cel plin de minuni și ne bucurăm de minune, „mărind pe Dumnezeu pentru ea, ca odinioară tot poporul care vedea aceasta".

* * *

Creștinii raționaliști care bucură voesc să scoată din religiune credința în minune, socotind-o vătămătoare, caută să-și tăinuiască fapta lor cu susținerea, că Hristos însuși a pus puțin preț pe minunile sale, privindu-le atât pe ele cât și credința în ele, așa zicând, ca lucruri secundare. — Cât de greșită este această susținere, vom vedea. Dar chiar dacă ea ar fi întemeiată, cum s'ar dovedi că nu mai avem nevoie să credem în minuni? — Mai mult chiar, cu aceasta se presupune și se mărturisește existența minunii, de oarece, oricât de mic preț se pune pe ceva, trebuie ca mai întâi acest ceva să existe. Ori trebuie să zic: prietenul meu X, mi-a istorisit că a publicat diferite compoziții muzicale, dar fiindcă el a adăogat, că pune puțin preț pe ele, trebuie să nu cred că le-a scris și publicat? — Prin însuși faptul că Hristos pomenește de minunile sale, existența lor este constatată sigur, iar prețul ce El pune pe ele, nu are nimic de-a face cu întrebarea, dacă există minune, ori nu și nu schimbă nimic din ființa minunilor lui Hristos. Ele erau un bun. Aceasta reiese din descrierea lor, aceasta era impresia clară a privitorilor, aceasta o spune însuși Hristos. „*E îngăduit a face bine sâmbăta?*“ întrebă El înainte de a vindeca pe omul cu mâna uscată și zise către Iudei: „*Multe lucruri bune v'am arătat dela Tatăl meu.*“ —

Ceea ce e bun, e bun totdeauna și din această valoare a sa absolută orice prețuire cu privire la timp, împrejurări și oameni nu schimbă nimic.

Este așadar sigur, după propriile cuvinte ale lui Hristos, că El făcea minuni și că aceste minuni erau un bun, ba chiar un fapt dumnezeesc. — „*Fiul nu poate face, nimic dela sine dacă nu vede pe Tatăl făcând,*“ (Ioan 5, ¹⁹). Desigur că aceste minuni nu cereau nicio străduință din partea lui Iisus. Nicăiri nu se vede mare pregătire, nici multă rugăciune și implorare a lui Dumnezeu-Tatăl, nici înscenări mărețe, nici fălire cu ea, ci ori unde se ducea sau se oprea, vindeca bolnavi sau porunca furtunii, ca și cum aceasta s'ar înțelege dela sine, mirându-se numai de uimirea puțin credincioșilor. Căci a face minuni cu puterea Tatălui era mâncarea sa, iar minunea, elementul său. Susținerea absolut falsă, că El a pus puțin preț pe minune, putem s'o admitem, dacă cu aceasta se spune în chip omenesc, că acest mare maestru se joacă cu minunile. Noi credem că i-ar fi fost mai greu să nu-și arate iubirea și atotputernicia sa în vindecări minunate față cu atâtea nevoi pricinuite de păcate.

E de admis acum, că acest Fiu al lui Dumnezeu să fi prețuit puțin aceste lucruri bune, de care însuși zicea că le face din porunca și

cu puterea Tatălui, să fi pus puțin preț pe ele? Ar fi o contrazicere extraordinară! Însă El însuși a exprimat contrariul. — La întrebarea Iudeilor: „*Dacă tu ești Hristos, spune-ne aceasta fără sfială*“, El răspunde: „*Lucrurile pe care le fac în numele Tatălui meu mărturisesc pentru mine, însă voi nu credeți*“, (Ioan 10, ²⁵ — ²⁶). Și altădată le zice: „*Dacă nu fac lucrurile Tatălui meu, nu mă credeți, iar dacă le fac, chiar, dacă nu mă credeți pe mine, credeți lucrurilor mele*“, (Ioan 10, ³⁷). Și Iudeilor vorbește astfel: „*Dacă n'aș fi făcut între dâșii lucrurile pe care nimeni altul nu le-a făcut, păcat n'ar avea; dar acum și m'au văzut și m'au urît și pe mine și pe Tatăl meu*“, (Ioan 15, ²⁴). — Prinurmare, Iudeii păcătuiau de două ori necrezând în Hristos și în minunile sale. Altădată zice: „*Eu am o dovadă mai mare decât Ioan, căci lucrurile pe care mi le-a dat Tatăl să le săvârșesc, dovedesc despre mine că sunt trimis de Tatăl*“, (Ioan 5, ³⁶). — Așadar minunile sale sunt dovadă că El este trimis de Dumnezeu, cum de altfel și trimite răspuns lui Ioan în închisoare, ca dovadă că El este cel ce trebuia să vie: „*Orbii văd, șchiopii umblă, leproșii se curățesc, surzii aud, morții se scoală, săracilor se binevestește și fericit este cine nu se va fi smintit întru mine*“, (Luca 7, ²³, ²⁴). Pentru aceasta pre-

zice El oraşelor de lângă marea Tiberiadei îngrozitoare soartă: „*Vai ție Chorazime, vai ție Betsaidă, că dacă în Tir și în Sidon s'ar fi făcut minunile ce au fost făcute în voi, de mult în sac și în cenușă s'ar fi pocăit. Dar zic vouă: Tirului și Sidonului va fi mai ușor în ziua judecăței decât vouă,*“ (Matei 11, ²¹, ²²). Așadar judecată și o soartă îngrozitoare veșnică prezice Mântuitorul acestor orașe, fiindcă nu credeau în minunile sale. Acum să mai zică cineva că El a pus puțin preț pe minuni și pe credința în ele!

Dacă vrem să știm, ce credeau apostolii despre aceste fapte ale Domnului lor, să ascultăm pe Petru: „*Iisus Nazarineanul (este) bărbat adevărat dela Dumnezeu pentru voi cu puteri și minuni și semne, pe care le-a făcut Dumnezeu printr'însul în mijlocul vostru, după cum înșivă știți, (Fap. Apost. 2, ²²).* — Marea minune a învierii lui Hristos, de el însuși profetită (Luca 18, 33 ș. a.) s'a întâmplat prin puterea lui Dumnezeu, de care vorbește: „*Putere am, ca să pun viața mea și putere am, s'o iau iarăși,*“ (Ioan 10, ⁸). Ea fu făcută de Pavel, cu puterea Sfântului Duh, centru al credinței creștine. — „*Dacă n'a înviat Hristos, atunci credința voastră este zadarnică, iar voi sunteți încă în păcatele voastre; atunci și acei care au adormit în Hristos, sunt pierduți,*“ (I Corinteni 15, 17). — Aici

nu folosește nici tălmăcirea, nici răstălmăcirea. Așa e scris. Dacă Hristos n'a înviat, atunci noi suntem încă în păcate, pierduți fără nădejdea vieții vecinice! Acesta este sâmburele mărturisirii credinței creștine: „*Dacă vei mărturisi cu gura ta pe Domnul Iisus și vei crede în inima ta că Dumnezeu l-a sculat din morți, te vei mântui*“, (Rom. 10, 9).

Nu minunile pe care Hristos le-a făcut, ci minunea, care era la El, ne mântue. — Cine crede că „Cuvântul, — care la început era la Dumnezeu și era el însuși Dumnezeu, — s'a făcut trup, a fost zămislit dela Duhul Sfânt, a petrecut ca Dumnezeu și om pe pământ, luând păcatele noastre, pentru care muri pe cruce, a înviat a treia zi, stă deadreapta Tatălui, de unde va veni, ca să învieze pe ai săi și să judece viii și morții, — acela este fratele nostru, chiar de ar fi el un simplu și neștiutor monah spaniol sau rus. Cine nu crede acestea nu este frate, chiar dacă ar fi autoritatea teologică cea mai recunoscută a prezentului. — „*Orice duh, care mărturisește că Iisus Hristos s'a întrupat, acela este dela Dumnezeu și orice duh care nu mărturisește, că Iisus Hristos s'a întrupat, acela nu este dela Dumnezeu. — Acela este duhul lui Anticrist*“, (Ioan 4, 2, 3).

Desigur că, precum crede orice creștin credincios în minune, facerea de minuni nu era

singurul, nici principalul scop al „întropării Cuvântului“, ci mântuirea lumii prin moartea sa pe cruce. Desigur că minunile sale nu erau însăși Dumnezeirea, ci legitimarea și decurgerea din ea, dar și aici ce curioasă logică ar fi să se zică: — Cred de fapt în Dumnezeirea și învățătura lui Hristos, însă nu în minunile sale. Sau, fiindcă mijlocul este numai mijloc și nu scopul însuși, neg mijlocul.

Dar ce discuțiuni zadarnice sunt, privite la lumină, cele cu privire la valoarea sau nevaloarea minunii! Lumea s'a despărțit de Creatorul ei, care singur este viața și s'a afundat în prăpastia pieirii și a morții. Dumnezeu se milostivește de ea, se desbracă de Dumnezeirea sa, se pogoară pe pământ, ia chip de om, pentru a aduce oamenilor vestea că există și pentru ei o viață vecinică și că El a luat asupra-și vina care i-a prăbușit în iad. — Ca dovadă pentru aceasta El lasă să străfulgere câteva raze ale acestei vieți veșnice, gonește boala și moartea, însănătoșează bolnavi și înviază morți, iar noi sârmanii, prizonieri încătușați de lepra păcatelor, în loc să ascultăm cu bucurie vestea și să salutăm cu lacrimi de mulțumire aceste semne, aceste asigurări ale unui Tată atotputernic, stăm și discutăm, dacă este demn pentru noi, dacă e potrivit cu rațiunea noastră să credem așa ceva și conchidem că ar fi păgubitor pentru religiunea

noastră de a crede în astfel de dovezi ale bunătații și atotputerniciei veșnicului nostru Tată. — Dumnezeu milostivește-te spre noi!

Față de colosalele minuni ale creațiunii lumii și ale răscumpărării, pentru creștin orice faptă minunată e numai o floare mai mult din uriașul copac al minunilor. — Așa Paul se laudă cu amărăciunea sa sufletească, cu predica sa și cu strălucita revelație dăruită lui, nu însă cu aceea că a înviat pe tânărul Eutihie, nici că a vindecat bolnavi în chip minunat. Căci pe de o parte, pentru el și pentru creștinii cărora le scria, era ceva dela sine înțeles că ei pot face minuni, după făgăduința lui Hristos, spre slava lui Dumnezeu. — Pe de altă parte, ei priveau minunile ca și Hristos, nu ca lucrări proprii ale lor, ci ca lucrare liberă a atotputerniciei dumnezeiești prin ei și dădeau slavă lui Dumnezeu. În chipul acesta răspundea un vechiu creștin unui tânăr la dorința sa: „O! de-aș putea face minuni!“ — „Vei putea odată, dacă nu vei mai avea această dorință.“ — Așa, când mulțimea ce disprețuiește minunea aleargă spre un loc, unde se svonește că are loc o minune, creștinul poate să stea liniștit acasă, căci el știe demult că există minuni, iar una mai mult sau mai puțin nu schimbă din credința sa.

Creștinul, pentru care minunea e de sine înțeleasă, n'are nevoie de minune, pentru a

crede, cu toate că dă slava lui Dumnezeu, când vede o minune, căci nu la el este îndreptată mustrarea: „*Fiindcă nu veдеți semne și minuni, nu credeți.*“ — Necredinciosului și celui slab în credință, zice Scriptura, minunea îi este dată spre mustrare, întărire, cercare și judecată. Acelora însă, care disprețuesc conștiință și intenționat adevărul, Dumnezeu le refuză adesea, în bunătatea sa, minunea, pentru ca să nu greșească față de ea, sau chiar să săvârșească din această cauză păcate împotriva Duhului Sfânt, ca fariseii când ziceau: „*El scoate dracii cu ajutorul lui Belzebut*“, iar celui ce înnoată în mocirla poftelor trupеști nu-i dă Dumnezeu aceasta, căci El nu dă cele sfinte câinilor. — Înaintea sensualului și crudului Irod, Hristos tăcu, (Luca 22, 8, 9).

* * *

Acum de curând s'a pus întrebarea: credința în minune face în mod real parte din religie? — Ciudată întrebare! Căci mai importantă și mai întemeiată ar fi aceasta: există minune, ori nu? — Dacă nu există, sunt obligat a nu crede în ea și a combate credința în minune ca rătăcire și minciună; dacă există, trebuie să cred în ea, indiferent dacă-mi convine sau nu. Și despre aceasta, dacă există minune ori nu, este iarăși datoria

sau obligațiunea mea, ca om cugetător și ca creștin, să mă lămuresc cât mai curând posibil.

E cunoscut că una din caracteristicile timpului nostru este de a se strecura printre adevăruri și a nu se hotări pentru un „da“ sau „nu“ limpede și pozitiv; de a trăi, ca și arta lui, mai mult într'un fel de amurg și în jumătăți de tonuri, preferind cuvintele care spun puțin și care prea puțin sau chiar de loc nu angajează pe cel ce le exprimă, ca d. p. lipsă de părținire și prejudecată, toleranță largă, religiositate adâncă, concepție progresistă, cugetare liberală, direcțiune liberă, spirit raționalist etc. De vreme ce el este însă și practic și judecă totul după principiul folosinței, se poate răspunde și la întrebarea de mai sus și din punct de vedere utilitarist, astfel: Pentru toți care trăiesc numai în această lume, cu această lume și pentru această lume, care voesc numai să câștige, pentru ca apoi să mănânce și să bea și privesc cu îndrăzneală la ceea ce va fi după moarte, credința în minune este cu totul de prisos. — Ea este pentru ei chiar vătămătoare, căci potrivit mentalității lor josnice, ea se preface în superstiții josnice și prostești, ca cea privitoare la numărul 13, ca darea în cărți, jocurile la noroc, spiritismul, descântecele și altele de felul acestora. —

Acestor oameni li s'ar putea spune să rămână consecvenți principiului lor : „Să mâncăm și să bem, căci mâine vom muri“ și să nu se ocupe cu minunea, căci nu le merge bine.

De asemeni multora, care se cred luminați și culți, li se poate concede că credința în minune nu e pentru ei. — Cine tinde la a-și face o religie practică, comodă, în adevăr modernă, care să nu-l împiedice dela nimic, care să se poată lua cu sine în orice societate, care să îngăduie totul, care să se împace cu codul manierelor elegante și cu moda și să fie liberă de acel entusiasm și fanatism pe care îl au pietiștii și ortodocșii, cu un cuvânt o religiune, care dacă nu-l lasă să moară liniștit, îl lasă cel puțin să poată trăi liniștit, acela, după socotința mea, face bine să se desobișnuiască cât mai repede de a crede în minuni. Căci minunea e ceva sinistru. De ea nu ești sigur nicio clipă. Un Dumnezeu minunat și făcător de minuni este prea aproape și ar putea în orice clipă să ne surprindă pe neașteptate și în chip neplăcut. Cu minunea toate se pot. Știința noastră nu mai este atunci nesupusă greșelii și singură hotăritoare. Scurt, cu ea Dumnezeu și lumea sa devin prea mari, iar noi prea mici. Pe lângă aceasta, credința în minune este considerată în general ca neștiințifică, ca neconformă timpului și e învinuită că face pe om ridicol într'o societate

bună și desgustează pe oamenii bine crescuți, care altfel ar fi dispuși să admită o religie rațională. Prin urmare, în lături cu această credință învechită! Religie trebuie să progreseze cu timpul, să se conformeze lui și să se facă vrednică de a intra în saloane, dacă voește să fie recunoscută pretutindeni. Ideile copilărești ale omenirii în începuturile lor și credința fanatică a întunecatului veac de mijloc au putut să aibă în timpurile lor o îndreptățire oarecare. Noi însă trăim în veacul XX.

În fine, minunea a devenit antipatică protestantismului modern și liber, cum se numește, cum mărturisește el însuși în public. Acesta îndrăznește să susțină, că credința în minuni este vătămătoare religiunii (!). — Este însă întrebarea, de care religie e vorba? — Dacă se înțelege sub acest nume religie fabricată de acel protestantism, care nu crede în Dumnezeu-Tatăl, care tăgăduiește pe Dumnezeu-Fiul și nu vrea să știe nimic de Sfântul Duh, atunci e prea adevărat, că se pierde din ce în ce mai mult credința în Dumnezeu și în diavol, în cer și iad, înger și demon, judecată și înviere, în inspirație, revelație, păcat original și răscumpărare, în rugăciune și în minune. Și ce ni se dă în schimb? Vechiul și bolnăviciosul raționalism sub un nume nou, filosofia zilei, morala oamenilor cinstiți și câteva păreri teologice, pe care oricine le poate

primi sau arunca după poftă, pentrucă nu schimbă nimic din om sau din viața sa. Și sărmanul meu suflet, care flămânzește și insetoșează după veșnic și netrecător, să se sature și să se mângâie cu aceasta, când e muștrat de conștiință și după moarte, să se înfățișeze cu aceasta înaintea lui Dumnezeu cel sfânt, care pe dreptul este mâniat pe el (pe suflet) pentru păcatele sale? Să nu ne minunăm, că această direcțiune înlătură minunea, căci una singură ar face în țandări toate teoriile ei.

După cum credem în principiile veșnice și neschimbătoare ale frumosului și ale dreptului, care nu se schimbă după arta și estetica noastră vremelnică, sau după jurisprudență sau legislație, tot așa credem și în cuvântul lui Dumnezeu, care nu se conduce după concepția despre lume a acestui sau acelui popor, care nu întreabă de cunoștința despre lume a veacului XX sau XXI, ci din contră rămâne același în veci, cum s'a descoperit în Cuvântul său, în Iisus Hristos. Pe noi nu ne interesează întru nimic părerile minții omenești în materie de religiiune, nici încercările ei neizbutite de a-și face un Dumnezeu fără minuni, după chipul ei, căci credem, „*că omul trupesc nu înțelege nimic din spiritul lui Dumnezeu. El este pentru dânsul prostie și nu-l poate înțelege, fiindcă trebuie judecat spi-*

ritual". Dimpotrivă, noi aşteptăm orice luminare şi înţelepciune dela Duhul Sfânt, pe care Mântuitorul l-a dat prin sfinţii apostoli tuturor oamenilor, iar Biserica îl comunică credincioşilor în sfintele taine. Noi credem într'un Dumnezeu viu şi puternic, care stăpâneşte cerurile cerurilor şi iadurile iadurilor; care vede totul, stelele şi atomul şi gândurile mele cele mai ascunse; care aude totul, astrele care se mişcă cu iuţeli uimitoare şi ruga neexprimată a sufletului meu; care poate opri în orice moment lumile în mersul lor şi crea sau nimici un sămbure de nisip sau o sămânţă, căci toate puterile naturii sunt ca ceara în mâna sa. — Credem într'un Dumnezeu sfânt şi drept, care nu lasă nepedepsit pe păcătos şi despre care totuşi stă scris: „*Dumnezeu era în Hristos şi împacă lumea cu sine, şi nu le socoti păcatele lor*“; care strigă creaturii sale: „*Chiamă-mă în nevoie şi eu te voiu mântui, iar tu mă vei mări*.“ — Noi primim cu mulţumire şi adoraţiune minunea ca semn şi garant al atotputerniciei şi bunătăţii unui Tată, care ascultă ruga şi înţelege gândurile. Nu ne putem despărţi de minune şi surădem faţă de pretenţia celor care ne îndeamnă să lepădăm credinţa în ea, de dragul unei aşa numite redeşteptări, al acestei ignoranţe, care nu poate să ne spună, fiindcă nu ştie, de unde am venit şi care ne

e scopul, ce este spiritul și ce este materia, ce este viața și ce este moartea, ce este sufletul și ce este trupul. — Mai mult, noi socotim necredința în minune ca indiciu adevărat al slăbiciunii spiritului, iar groaza de minune, ca credința oarbă a tânărului țăran care a ajuns la convingerea, că în dosul colinelor albastre lumea e prinsă în cuie. Ne simțim bine în elementul minunii și ne bucurăm și nădăjduim că în curând — căci ce sunt pentru noi câteva veacuri? — vom ajunge în minunatul trup înviat, într'o lume a minunilor cerești, în care vom putea privi în veci pe Dumnezeu, izvorul și cauza tuturor minunilor.

TIPARUL INSTITUTULUI DE ARTE GRAFICE
«CUGETAREA»
BUCUREȘTI IV — STRADA MĂTĂSARI Nr. 23

2 (oi)

1 leu

PREȚUL LEI 75.—